

NAGY ISTVÁN
élete és munkássága

1728 -1812

Nagy István élete és munkássága

1728-1812

Szerkesztette: Bakay Péter, Karl Jánosné Csepregi Erzsébet

Kiadja: Sárszentlőrinci Evangélikus Egyházközség

Tördelte: Kövi Gergő

Nyomdai munkálatok: Kerényi Nyomda, Szekszárd

A borítót tervezte: Nagy Zoltán

A kiadást támogatta:

Magyarországi Evangélikus Egyház

Tolna-Baranyai Evangélikus Egyházmegye

ISBN: 978-963-08-3587-9

A borítón Lehr Vilmos az algimnáziumról 1864-ben készített
rajzának részlete látható.

Készült 2012-ben, Nagy István halálának 200. évfordulóján

Nagy István
élete és munkássága
1728–1812

Nagy Zoltán

Előszó

Lassú léptű időt írtunk. Ismét bárkába hívtuk múltunk minden frott és csak az előttünk sorra atyáihoz megtérő öregeink emlékezetében is egyre hunyó fénnel tovább élt emlékeinek lélek-madarait. Régi levelek, feljegyzések, szikár szavú jegyzőkönyvek sorai nyomán rajzolódik ki a kép, hogyan vert gyökeret egy wittenbergi szerzetes tanítása itt a Sió és a Sárvíz mentén, hogyan vált teremtmény, az ég felé templomot emelő hitté. Maroknyi magyar jobbágy és paraszti sorban élő kismesesi család megveti lábát a földön, termővé teszi újra az elvadult tájat és ötven év múltán mindenében megerősödve új templomot emel. Ahogyan a könyveknek, úgy a templomoknak is megvan a sorsuk és megvan a sorsa az azt emelő lelkeknek.

Az 1780-81-ben készült első katonai felmérésen tisztán látszik, hogy a Sió és a Sárvíz köze hatalmas mocsár. Fehérvártól le egészen a Sárközig. Az egész Mezőföld nem más, mint többé-kevésbé összefüggő lápvilág, ahol a szigetekben szinte őrzés nélkül lehet tartani a marhát, a széleket szántó és szőlő szegélyezi. Templom épült a láp partján. Nagy, akár ezer lelket is befogadó Isten háza. Népünk mindent elsőprő életosztónéből fakadó derű és diadal ez. Siklós-békás-szűnyogos mocsár mentén templomot építeni a még meg sem született utódoknak! Messze idegenben tanult, de mindig hazajött tanítóink, papjaink, Apáczaik, Misztótfalusiak is ilyen lápra temett templomok. Ilyen volt Nagy István is. Alkotó őrizője hitének, népének. Püspökként ide telepítette a székhelyet, nem hagyva el gyülekezetét.

Furcsa fintora a sorsnak, hogy aktív munkássága leginkább a köszöntésekből, dicséretekből, levelezésekből rajzolódik ki, alig maradt ránk valami, ami az Ő keze nyoma. Ami ma is mindenki számára tisztán látszik, az a templom és az iskola – és 200 év emlékezete. Vezérigéje a szószék felett a zsoltáros szavával maga az ősiség, neki természetes jelen volt. Kétszáz év telt csak el halála után, és mégis egy világ választ el bennünket. Ezt a világnyi falat szeretné bontani ez a kis könyv, közelebb hozva egy embert, aki életével felrajzolta annak a Sárszentlőrincnek kereteit, melyet ma is szeretve lakunk. Szándékaink szerint ez a kis könyv újabb lakója annak a Noé bárkájának, melyből semmi, egy tájészó sem maradhat ki, mert semmi sem fölösleges, ahogyan Kányádi írja. Zsoldosvezérnek lovas bronzszobor, világot építő lelkésznek könyv legyen az emlékmű!

Nagy István, dunántúli evangélikus püspök születésének kétszázadik évfordulójára*

A győri esperesség a múlt évben újra kiadta Nagy István püspök konfirmációi kátéját, amelyet így már 127 év óta használ a tanuló ifjúság. Már ezért az egy művéért is megérdemli, hogy születésének kétszázados évfordulóján megemlékezzünk róla. De mint kiváló tudós, munkás és kegyes életű főpásztor is méltán tarthat számot egyházunk hátlájára.

Beziben, ezen az ősi besenyő telepen, Ostffyak és gróf Thököly Kata egykori birtokán, Győr megyében született 1728. ápr. 23-án. Lelkészük akkor nem volt s így Somorjai Tamás licenciátus tanító keresztelte s az elemi ismeretekbe is ez avatta be. Majd Győrött és Sopronban tanult. Tanára volt itt a jeles Ribini János is. Torkos József tudós soproni lelkész pártfogásával ment ki Wittenbergbe enesei barátjával, Mlinarik Lászlóval, a későbbi dömölki lelkésszel. Három évet töltött külföldön, miként maga írja „nagy szegénységgel és sanyarúsággal”. A nagyalásnyiak hívására jött haza, s mivel Dunántúlnak akkor nem volt püspöke, Modorban Mohl Illés püspök avatta fel 1753. nov. 22-én.

Mint alásónyi lelkész vette nőül szüleinek tanácsára nemes Varga János börcsi birtokosnak és Seregély Ilonának Katalin nevű leányát. Már 1756-ban Várpalotára hívták meg, hol az iskola sövényfalait kőfalakra építette át, s kilencévi áldásos munkásság után, főként Balogh Ádám püspök kívánságára 1765-ben Sárszentlőrincre költözött, Tolna megyébe. Korai csapás érte itt forrón szeretett fiatal feleségének elvesztésével, aki három kis árvát hagyott maga után. Ezeknek gondja készítette arra, hogy másodszor is megnősüljön. Férj Ferenc veszprémi kereskedőnek és Kern Juditnak Erzsébet nevű lánya volt a második felesége.

A szentlőrinci gyülekezetet Szeniczai Bárány György, Tolna-Baranya első esperese, a magyar Francke alapította 1722-ben. Második lelkészük is, Perlaky Gábor püspökségre hivatott kiváló férfiú volt. Ezeknek lett méltó utóda Nagy István. Első dolgának ismerte, hogy a még sárból és sövényfalból épült nádfödeles régi imaház helyébe 1775-ben téglából építsen szép és nagy új templomot. Nagy István érdeme az is, hogy ami akkor faluhelyen ritkaság volt, Szentlőrinc már 1768-ban szerzett be orgonát Pozsonyból, s templomépítéskor ismét új orgonát Győrből. Tudományát és buzgó munkásságát a gyülekezetnél kívül is méltányolták. Hamar lett alesperes és főesperes, sőt Perlaky

* Megjelent: Képes Luther Naptár 1928. szűkőévre (1927. 63-67. o.).

halála után 1786-ban oly tudós és hírneves vetélytárssal szemben is, mint amilyen Rát Mátyás győri lelkész volt, püspöknek választották. De nem fogadta el a magas tisztséget, mivel a kerület azt kívánta, hogy Szentlőrincet más, a központhoz közelebb eső gyülekezettel cserélje fel.

Gyakorlati munkássága mellett az egyházi irodalmat sem hanyagolta el. Ebben régi tudós barátja, Mossóczi Institoris Mihály pozsonyi lelkész volt a buzdítója. Mindketten még Arndt János, Spener és Francke gyakorlatias hívő teológiájának, az úgynevezett pietizmusnak voltak a hívei. Nagy István ezzel Bárány Györgynek, Institoris pedig Bél Mátyásnak lépett a nyomába. Kedvelt írójuk volt a magyaroknak a hallei születésű Rambach János tanár és szuperintendens is, korának legszellemesebb prédikátora, akinek egy-egy művét már Bárány György és Sartorius Szabó János nemescsói lelkész is lefordította. Nagy István pedig Rambachnak mintaszerű böjti elmélkedéseit ültette át nyelvünkre. Kétkötetes nagy és fáradságos munka volt ez. Patrónusok hiányában Nagy vállalta magára a nagy költséget is. A nagy nyolcadrétű két vastag kötet 1500 oldalra terjed és feltűnő szép nyomással Pozsonyban jelent meg 1790-ben. Ez a munka ilyen díszes kiadásban ma is eseményszámba menne, és becsületére válnék bármelyik irodalmi társaságnak. Mossóczi Institoris írt hozzá igen szép Előljáró beszédet, melyben Rambachot és Nagy István munkáját és áldozatkészségét teljes értéke szerint méltatja.

Híven szolgált egyházát Nagy István a pesti zsinaton is 1791-ben, melyen mint főesperes a tolna-baranyai egyházmegyéét képviselte. Felettből kimagasló, vezető szerepe itt nem volt. Ezt ő püspökének Hrabowszky Sámuelnek és Matkovich Pál kerületi felügyelőnek engedte át. De ezekkel együtt ő is a hitvallási iratokhoz ragaszkodó, hithű párthoz csatlakozott a racionalistákkal szemben. Több bizottságnak munkás tagja volt, és részt vett Budán a református zsinatot üdvözlő küldöttségben is. Sárszentlőrincnek már a zsinaton is nagyobb jelentőséget tulajdonítottak, mert ennek is latin iskolát szántak. Az egyházi közalapra, míg mások csak száz forintot, Nagy István háromszázat ajánlott fel. És nagy magyarságával is feltűnt a zsinaton. Ennek naplója szerint ugyanis elhatározták, hogy a lelkészek az üléseken és ünnepélyeken a szokott fekete színű ruhát (germanica) viseljék paláستtal és Mózestáblákkal. De Nagy István, aki mindig rövid szabású magyar ruhát viselt, ez alól felmentést kért, mert – úgymond – neki szentlőrinci gyülekezetében másnemű ruhát viselni nem szabad. A tolnai főesperes rövid magyar ruhája annál feltűnőbb lehetett, mert a kálvinista lelkészek is a r. katolikus papok módjára reverendát viseltek.

Zsinati szereplésével is csak még jobban megszerezte egyházkerületének bizalmát. Így történt, hogy Hrabowszky halála után Pápán 1796-ban a kerületi gyűlésen, mielőtt a lepecsételt szavazatokat felbontották volna, egyhangúlag ismét püspöknek kiáltották ki, és a szavazatok felbontása is ezt az egyhangú bizalmat igazolta. Nagy István akkor már 68 éves volt, s nagy alázattal és önismerettel e sorokat írta a kerület jegyzőkönyvébe: „Tudod, én Istenem,

mely igen irtóztam én ezen súlyos hivatalytól és nagy erőtlenségemet esmér-
vén ily nagy öregségemben, mely sok kérések között vonogattam magamat at-
tól. De minthogy majd csak nem erővel a felvállolásra kényszeríttettem, a te
kegyelmedben való bizodalomban felválloltam. Elhiszem, Uram, hogy azon Te
kegyelmed fog engem erőtlenségemben támogatni.” (Ker. jkv. 160 l.)

Beliczai Jónás nagygeresdi rektor Örvezető versekkel üdvözölte (Sopron
1796. 16 l.), Tolna megye nyomban táblabírájának választotta, ami Mária Te-
rézia korához képest nagy változást jelent. És az öreg püspök fényesen is
kezdte igazolni a hozzáfűzött reményeket. 1797 telén Andaházy Gáspár simon-
tornyai fiskálissal indult el Pestre, a Ráday Gedeon gróf elnökele alatt tartott
közös protestáns nagygyűlésre, amelyen a vallási sérelmeket írták össze. Volt
elég sok és nagy. Még nemes Matkovich Imre gabonakereskedőnek, a felügye-
lő unokabátyjának 12 éven alul levő három gyermekét is magukhoz csábítot-
ták a győri papok és áttértették. Még ebben az évben nagy egyházlátogató
körütra is elindult a püspök. Bejárta Veszprém, Győr, Komárom, Zala, Vas és
Sopron megyét. Július végén Balatonfüreden kétheti pihenőt is tartott „az it-
teni igen hasznos savanyúvízzel élén”.

Nagy körútján szerzett tapasztalatai indították arra, hogy konfirmációi ká-
tétját kiadja (Veszprém 1800). Az előszóban „lélekben járó kötelességnek”
mondja ezt a tanítást, s a lelkészeknek és tanítóknak akart vele könnyebbsé-
get szerezni. Volt előtte is néhány kísérlet, de Nagy Istváné volt az első igazi
konfirmációi káté. Oly egyszerű, könnyű és világos, hogy igazán teinek itala
volt a gyermekek számára. Méltán írhatta ő maga is: „A feleletek oly értelme-
sen vagynak kifejezve, amint csak lehetett.” Magam is jól emlékszem, mily
örömmel és mily könnyen készültünk mi ebből a konfirmációra, míg a Wendel-
Pálffy-féle öreg kátét valóságos gyötrelemnek találtuk. S a prófétának hazájá-
ban tapasztalt sorsára vall, hogy Szentlőrincen ezt a jó könyvet már az első pa-
pi utód, Balassa János, Edvi Illés Pál gyónókátéjával (Pest 1837.) cserélte fel,
míg másutt ma is használják.

A kerület új énekes könyve is Nagy István idejében készült el. Még
Hrabowszky püspök kezdte el a szent munkát s 1800-ban a vadosfai gyűlés az
új püspököt és az espereseket bízta meg a kézirat bírálatával. Itt is nagy fele-
lősség hárult reá. Ő maga nem írt bele éneket, míg Matkovichnak több éneke
is van benne. Ezt az ügyet is főként Matkovich vitte dűlőre, és így jelent meg
Pozsonyban 1805-ben. De a használatba vételnek azt az erőszkos módját,
mely szerint az új könyv miatt háborgó jobbagyokat még deresre is vonatták,
a püspök szelíd lelke nem helyeselte. Szent Dávid nem ilyen hegedüléssel ked-
veltette meg a zsoldárait.

A sokszor igen is szigorú és önkényes felügyelővel szemben a kerület szerete-
te és bizalma inkább a jólelkű püspök felé fordult. Ünnepléses módon nyilvánult
ez meg 1803. november 1-én, midőn a már 75 éves főpásztor lelkési működésé-
nek félszázados jubileumát ülte meg Szentlőrincen. Kis János mint dömölki lel-
kész ennek örömeire adta ki „A papi hivatal méltósága” című versesművét (Szom-

bathely 1803). Hrabovszky György várpalotai esperes pedig „Papi tükör” címen a Nagy István püspöksége alatt élő dunántúli lelkészek életrajzait, ezt a ma is értékes forrásiratot adta ki (Veszprém 1803. és 1806).

Ezt a jubileumát még boldog családi körben érte meg a püspök. Felesége, gyermekei, vejei, unokái, miként az olajfának ágai ülték körül az asztalát. Gyülekezete és barátai, miként ezt Hrabowszky meg is írta, Dávid királlyal fohászkodtak érte: „Uram, az ő vénségének idején ne vesd el őtet; mikor megfogyatkozik az ő ereje, ne hagyd el őtet”. Fia ugyan már nem volt, de Rozinka leányát Szenicei Bárány Pál varsádi esperes, Bárány János püspöknek a fia vette el, Katica leányát pedig Noszlopy Gábor Somogy megyei birtokos nemes és mindkettőtől voltak unokái. A két feleségétől örökölt vagyonnal is jól gazdálkodott. Balatonfüreden szőlője volt, Somogyban Boronkán Gyulai Gál József birtokát vette meg 16.000 forinton és Pakson is volt értékes jószágga. Bizalmas emberei közé tartozott a Bolháson lakozó Szentmártoni Radó Sándor, Veszprém megye táblabírája.

Nyomban a jubileum után nehéz hivatalos ügyek, családi gyász és betegség törték meg az öreg püspök erejét. Matkovich Pál felügyelő Uraiujsfaluban 1804-ben szigorú határozatot hozott, és azt kívánta, hogy Sopron is az iskolájával együtt teljesen vesse alá magát a kerületnek úgy, mint bármelyik falusi gyülekezet; holott a szabad királyi városoknak e részben nagy kiváltságaik voltak eleitől fogva. Nagy István nem volt jelen, és nem is helyeselte Matkovich eljárását, aki a helytartó tanács előtt is bevádolta Sopront, és királyi biztos érkezett a városba. A soproniak bizalommal fordultak a püspökhöz, aki 1805 nyarán el is jött hozzájuk. Itt Raits Péter igazgatót júl. 6-án felavatta magyar lelkésznek, s meglátogatta a liceumi Magyar Társaságot is, amelynek nevében a későbbi hírneves Döbrentei Gábor magyar hexameterekben üdvözölte (Köszönet Nagy I. szuperint. úrhoz Sopron 1805). Az ő okos és békes közbelépésének lehet tulajdonítani, hogy a vizsály elsimult, s a soproniak kijelentették, hogy a püspöki hivatalos egyházlátogatást elfogadják, amit azonban még Kis János idejében sem volt tanácsos megtartani. De Nagy István figyelemmel kísérte Sopron dolgait is. 1806. jún. 16-án például főpásztori levelet intézett a konventhez, amelyben az istentisztelet rendjében látott több helytelen szokásnak a megszüntetését sürgette. Egyik utolsó hazafias intézkedése volt az öreg püspöknek, hogy az alsó-büki gyűlésen 1806-ban kimondatta a jegyzőkönyveknek magyar nyelven való vezetését.

A kerületi ügyek mellett új terhet vállalt magára a Szentlőrincen felállított esperességi gimnáziummal, melyet a veje, Bárány Pál már 1798 óta sürgetett. 1806-ra készült el az új épület, amelybe járt kis diák korában Petőfi Sándor is. Barla Mihály volt az első tanára, akit hamarosan Gyórré vittek el, utána a kőszegi Unger Mihály, a püspök bizalmas jó embere vezette az új iskolát, mely különösen a jeles Lehr Andrásnak idejében virágzott fel. 1870-ben telepítették át Bonyhádra. A püspök káplánjai közül, kik az iskolában is segédkeztek, Tatai Imre, Knar János, az osgyáni Turcsányi György és Hatos István neveit ismerjük.

A hivatalos terhek mellett mélyen lesújtotta feleségének halála. Turcsányi káplán a nemes és nemzeti Fejér Erzsébet asszony halálára írt búcsúztatóját nyomtatásban is kiadta. (Gyászversekben tett Próba, Veszprém 1806. 15 1.) Vele, Bárány Pál varsádi esperes is még ebben az 1806. évben, gyermekei pedig még korábban elhaltak. 1807 óta maga is sokat betegeskedett. Megírta végrendeletét, s ebben unokáját, Szeniczai Bárány Pál fiskálist tette meg általános örökösének, akit maga nevelt, és jó erkölcsűnek ismert. Félte, hogy ennek is magva szakad, mert ebben az esetben a szentlőrinci gyülekezetet és iskolát tette meg örökösének. Bárány György és József nevű unokáiról, Noszlopy Ferenc dédunokáról, a veszprémi gyülekezetről, lőrinci iskoláról, a házi szegényekről, kocsisáról és két szolgálójáról is megemlékezett. Végrendeletét, melynek végrehajtójául Szentmártoni Radó Sándort kérte fel, Sass János, Pesti János és Beck Dávid jegyző, a kodicillust pedig Unger Mihály írta alá.

A már 80 éves beteg főpásztor utolsó éveiben kénytelen volt a kerület kormányzását majdnem egészen Matkovich Pál felügyelőnek átengedni. De elnöktársának némely dolgai ellen ezután is tiltakozott. Így például akkor, midőn 1810-ben a farádi gyűlésen a költő Kis Jánost Matkovich kandidálta kerületi jegyzőnek. Mert régebbi határozat szerint ez a püspök joga volt, a felügyelő csak a világi tisztviselőket kandidálhatta. Kis János Emlékezéseiben nagy tisztelettel szól Nagy Istvánról. Elismeri tudományszeretetét, szelidségét, jóságát, nem csekély mértékű műveltségét s iránta mindenkor tanúsított lekötelező szívességét és szeretetét. De másfelől bevallja, hogy „részint élemedett kora miatt több jeles tulajdonságai mellett a szükségesnél kevesebb hatékonysággal bírt, részint pedig amiatt is, hogy a superintendentia egyik végén lakván, hol postaállomás sem volt, a dolgok mindenkor állapotát csak későbbben tudta meg. És így inkább csak a tettvágyó felügyelő maga viselte az elnökséget.”

Erőinek teljes fogyatkozását érezvén 1812. febr. 3-án megírta lemondó levelét, s a kerület jún. 23-án Győrött Kis János soproni lelkészt választotta utódjául. Nagy István időközben ápr. 19-én csendesen elszenderült. A megfogyatkozott rokonságból jóformán csak az általános örökös, Szeniczai Bárány Pál fiskális állott ott a koporsójánál, aki apai és anyai ágon is evangélikus püspöki ivadék volt. A család később elhagyta a Bárány nevet, melynek a magyar Francke és Bárány János püspök annyi dicsőséget szerzett, és csak Szeniczey előnevet használták. Nagy István paksi jószága lett a Szeniczeyek törzsbirtoka. Ebből a családból való Szeniczey Ferenc, 1844-ben paksi felügyelő és a nem régiben elhalt Szeniczey Géza, a tolnai esperesség felügyelője.

Nagy István sírja jeltelen maradt sokáig. Az örökös és a gyülekezet egymásra várt az emlékkő állításával. Szép gondolata volt a szentlőrinci tanuló ifjúságnak, hogy a templomépítés százéves évfordulójára 1875. aug. 15-én egy műkedvelői előadás jövedelméből szép fehér márványkövet emeltek az el nem feledett jó püspök sírjára. A szószék felett a falba elhelyezett alapítási tábla is az 1775. évszámmal és a 27. zsoltár 1. versével Nagy István nevét örökíti meg: „Akinek az Úr világossága és szabadítója, kitől féljen. Az Úr az én életemnek ereje, kitől rettegjek?”

Rambach jeles nagy művének magyar fordítása, az első igazi magyar konfirmációi káté, Szentlőrinc ősi szép temploma, az esperességi iskola, mely Petőfit látta falai közt és egy kegyes, tudós, áldott, hű főpásztor jellemképe, aki mindhalálig szolgálta az Urat, s akinek vallásos szelleme nevelte Szentlőrincen a Balassákat, Zsivorákat, a Lehr, Sass és Pesthy fiukat – mindezek megőrzik Nagy István nevét és emlékét. A kétszázadik évfordulón áldjuk mi is emlékét hálával és szeretettel.

Korszakok határán

Nagy István dunántúli szuperintendens több korszak határán mozgott, hosszú működésébe több fontos hazai modernizációs fordulat beleesett, hogy ezeket egyelőre csak évszámokkal jelezzem: a mai értelemben vett magyar irodalom születése (1772), a vallási türelem politikája (1781), a világiak beemelése a protestáns egyházak vezetésébe, egyidejűleg a lelkészek részvétele világi testületek munkájában (1791). Írásomban ezeket a korszakváltásokat szeretném sorra venni Nagy István életrajzában tükrében.

1

Nagy István 1750. május 9-én iratkozott be a wittenbergi egyetemre és három évet töltött itt.¹ Tanulmányairól azon kívül, hogy az anyakönyv tanúsága szerint egy Győr megyei társával, Mlinarik Lászlóval (szintén majdani lelkésszel) együtt érkezett, nem tudunk semmit, döntése hátterét mégis fel tudjuk vázolni. Mária Terézia több rendeletben is korlátozta a protestánsok külföldi egyetemjárását, aminek következtében vissza is esett a diákoknak a száma, Nagy tehát a szerencsés kivételek közé tartozott. A 18. század közepére Wittenberg hírneve megkopott, látogatottsága jelentősen visszaesett. Az ide érkező magyarok általában hamar tovább is álltak az újabb alapítású, modernebb szellemű, népszerűbb egyetemekre, Göttingenbe, Erlangenbe, Halléba. Nagy ismét a kivételek közé tartozik azzal, hogy helyben maradt. Ezt a körülményt szegénységével magyarázhatjuk: Wittenbergben ugyanis rendelkezésére állt Kassai Michaelis György egykori professzor 1725-ben tett gazdag alapítványa, melynek kamataiból olykor egyszerűen tíz magyarországi diákot is támogattak. Tanulmányai során tehát Nagy egyértelműen a korábbi generációk mintáját követte.

Ez meghatározó lehetett számára később abban a vitában, mely 1810 körül a hazai teológusképzés beindításáról szólt. Mind a külföldi egyetemjárás további fenntartása, mind egy magyarországi főiskola felállítása mellett hangzottak el nyomós érvek. Ez a vita az egész 19. században tartott, és többnyire politikai szempontok is befolyásolták. A század elején kifejezetten a bécsi udvar szeretett volna protestáns főiskolát nyitni jól ellenőrizhető helyen, hogy a veszélyesnek tekintett külföldi tanulmányokat visszafogja. Előbb Pozsony volt a kiválasztott helyszín, az intézmény végül Bécsben nyílt meg 1820-ban közös protestáns teológiai, államköltészen. Később a magyar reformértelmiség, soraiban Kosuth Lajossal bábáskodott egy közös protestáns pesti főiskola körül, mely 1855-ben nyitotta meg kapuit. A kiegyezés után pedig a liberális kultuszminiszter,

¹ Tar Attila: Magyarországi diákok németországi egyetemeken és főiskolákon, 1694-1789. Magyarországi diákok egyetemjárása az újkorban 11. Bp. 2004. 3743. sz.

Eötvös József szorgalmazta további hazai akadémiák felállítását. Mindezeket a törekvéseket az említett külföldi tanulás – belföldi tanulás, felekezeti teológia – közös protestáns teológia ellentétei határozták meg. 1810-ben az evangélikus egyház vezetése Nagy István püspökkel együtt éppen a külföldi, felekezeti szellemű tanulmányok védelmében hátráltatta, majd akadályozta meg végleg a reformátusokkal közös pozsonyi főiskola-alapítást.²

2

Nagy Istvánt 1753. november 22-én avatta lelkésszé Modorban Elias Mohl szuperintendens. Az ordinációs anyakönyvben a következő bejegyzést találjuk róla:

„Nagy István Beziben született Győr vármegyében 1728. április 7-én, apja Nagy János, anyja pedig Szerdahelyi Mária. Tanulmányait Beziben kezdte Somorjai Tamás, az ottani gyülekezet licenciátusa vezetésével, aztán a retorikát és a logikát Sopronban végezte a híres Valentiniusnál és a jeles Ribininél. 1750. április 3-án érkezett Wittenbergbe, ahol 1753-ig tanult. Hazájába hazatérve elfogadta a Veszprém megyei Nagyalásny magyar gyülekezetének meghívását, és 1753. november 22-én Modorban ordináltatott.”³

A fenti szöveg az én fordításom, mert Nagy saját életrajzi adatait latinul írta be az anyakönyvbe, ugyanúgy, ahogy az általa később felavatott lelkészelöltek is latinul fogalmazták meg önéletrajzukat. Ezt nemcsak a 18. században még széles körben elterjedt latin írásbeliség indokolta, hanem az evangélikus egyház soknemzetiségű jellege is: a magyar-német-szlovák-vend hívek alkotta szervezetben praktikus volt a latin adminisztráció. A lelkészek igyekeztek ugyan több nyelvet használni a szolgálatban, hisz gyülekezeti szinten is akadtak nyelvileg vegyes közösségek, de nem állítható, hogy az összes lelkész beszélte volna az egyház összes bevett liturgikus nyelvét.

Nagy István ebben a többnyelvűségben nőtt föl, ahol mind az anyanyelveknek, mind a latinnak megvolt a szerepe, meghatározott funkciója, körülhatárolt közege, pályája végén azonban egyértelmű lépéseket tett a magyar nyelvhasználat erősítése érdekében. 1806-ban harcolta ki egyházkerületében a jegyzőkönyvek magyar nyelvű vezetését, s ugyanehhez az évhez kapcsolódik másik hasonló célú tette is, mely Sárszentlőrincet is közvetlenül érintette. Az egyházmegyei aligménázium lőrinci megszervezése ugyanis bevallottan azt a

² Markusovszky Sámuel: A pozsonyi ág. hitv. lyceum története kapcsolatban a pozsonyi ág. hitv. evang. egyház multjával. Pozsony 1896. 384-385, 562-563.

³ Stephanus Nagy natus in Bezy in comitatu Jaurinensi 1728. die 7. Aprilis patre Joanne Nagy, matre vero Maria Szerdahelyi. Prima litterarum fundamenta posuit in Bezy moderatore Thoma Somorgyai ecclesiae ejusdem licenciato, postea rhetoricam, logicam Sempronii apud clarissimum Valentinum et celeberrimum Ribiny tractavit. Anno 1750. die 3. Aprilis contulit se Vittebergam, ubi usque ad annum 1753. studiis operam navavit. Redux in patriam accepit vocationem ad Nagy-Alasonyienses in comitatu Veszprimiensi natione Hung. constantem atque ordinatus Modrae die 22. Nov. 1753. EOL, G III, 55 (43)

célt is szolgálta, hogy a színmagyar faluban lakó kosztos diákok (köztük németek és szlovákok is, mint majdan a kis Petrovics Sándor) könnyebben elsajátíthassák „az ország nyelvét”, ahogy akkoriban nevezték, a magyart, mely csak évtizedekkel később lett valóban hivatalos nyelvűvé az országnak. Nagy István így annak a nemzedéknek a képviselője, mely még ugyan Hungaruskának született, de élete végén öntudatos, anyanyelvét lelkiismeretesen ápoló magyar lett, a reformkor előkészítője. Nem véletlenül köszöntötte őt soproni látogatása alkalmából a nemes Magyar Társaság képviselőjében Döbrentei Gábor csengő magyar hexameterekben.⁴

3

A legnagyobb változás Nagy István életében kétség kívül az intoleranciából a toleranciába való átmenet volt. Azokban az években kezdte lelkészi szolgálatát, amikor egyes hazai prelátusok a protestánsok fizikai megsemmisítését követelték, amikor a nem katolikusok még a vármegyei és városi hivatalokból is kivetkészték, amikor az evangélikus lelkészek nem érezhették magukat biztonságban, ha történetesen nem álltak a nemesi sérthetlenség védelme alatt (és Nagy sem állt ilyen privilegizált helyzetben). Hosszú élete végén mégis megérthette a templomépítési korlátozások eltörlését, sőt azt is, hogy Tolna megye táblabírájává választották. Korábban ez nemeseikkel sem eshetett volna meg, ha véletlenül protestánsok voltak, nemtelen lelkészek pedig nem is álmodhattak ilyen megtiszteltetésről.

Nagy István a falusi szuperintendensek korában nőtt föl, ekkoriban minden dunántúli püspök apró helyen szolgált. Ez az észrevétlenség biztonságosabb is volt, meg a városokban sorra vesztették el templomaikat az evangélikusok. E hagyomány őrzőjeként maradt szinte utolsó falusi püspök a vallási türelem korában is.⁵ Lemondása után már Győr lett püspöki székhelyé.

Nagy életrajzában mégis az a legérdekesebb fordulat, hogy egyszerű, nem nemesi származása ellenére megalapítójává lett a Szeniczey birtokos nemesi családnak azzal, hogy unokája és örököse, Bárány Pál ugyan dédapjától, a gyülekezet-alapító Bárány Györgytől vette a nemesi előnevet és kutyabőröt, de a földbirtokot mégiscsak nemtelen nagyapjától, Nagy Istvántól örökölte.

⁴ Döbrentei Gábor: Köszönet. Nagy István urhoz, a Dunán innen való ev. gyülekezetek szuperintendenséhez, midőn a sopronyi fő-oskolákat meglátogatni méltóztatott volna. Juliusnak első hetében 1805. a magyar társaság és tanuló ifjúság nevében. Sopronyban. Sziesz Antal József betűivel. OSzK

⁵ A dunántúli evangélikus egyházkerületben valóban az utolsó falusi püspök volt, a Bányakerületben még utána működött Sárkány Sámuel Pilisen és a Dunáninnen Kovács Sándor Sámsonházán.

Nagy István az utolsó magyar pietista volt abban az értelemben, hogy méltó örököse volt Bárány György és munkatársai törekvéseinek. A 18. század első felében magyar pietistának lenni azt jelentette, hogy jó magyar könyvekkel látni el a pásztor nélkül maradt evangélikusokat, Bibliával, kátéval, énekeskönyvvel és valami olyan olvasmánnyal, ami a vasárnapi prédikációt pótolta. A türelmi rendelet után felújult ez a könyvkiadási tevékenység azzal a különbséggel, hogy immár legális kiadványokat lehetett terjeszteni. Nagy István mellett Mosóczi Institoris Mihály pozsonyi lelkész lépett a pietisták örökébe mint a fordítói, szerkesztői munka inspirátora, szervezője. De miért volt szükség könyvekre, ha már a szószerűen is újra nyilvánosan lehetett hirdetni az igét? Az ok a paphiányban keresendő. II. József rendeletét követően hónapokon belül 1050 protestáns gyülekezet éledt újjá és szervezett lelkészi állást, ezekből mintegy 400 volt evangélikus. Akit csak lehetett, gyorsan szolgálatba állítottak, de még így sem tudtak minden gyülekezeti igényt kielégíteni. Vissza kellett térni a régi recepthoz: a könyvek prédikáljanak! Ha megnézzük, milyen kiadványok körül buzgólkodott Nagy, megdöbbenő a felsorolás: a Torkos-féle Újszövetség, konfirmandus káté, énekeskönyv és saját vastag Rambach-fordítása, azaz a német pietista szerzőnek olyan bibliai tárgyú elmélkedése, ami családi körben, imaórán is felolvasható volt. A pietista repertoár fél évszázad elteltével pontosan megismétlődött.

Nagy István teológiai besorolásával kapcsolatban az a legnehezebb kérdés, hogy mint utolsó pietista mennyiben számítható egyidejűleg az első reformer dunántúli püspöknek. Utódja, Kis János győri szuperintendens és költő, a tudományos akadémia tagja köztudottan kaput tárt egyházkerületében a divatos racionalista-romantikus irányzatnak. Volt-e olyan intézkedése Nagynak, amely hasonló célt szolgált? Ezt a feltételezést leginkább a kerület új énekeskönyvével kapcsolatban lehet megfogalmazni.⁶ Amikor Nagy elfoglalta a püspöki széket, a magyar evangélikus gyülekezetekben még kizárólag az 1743-ban szerkesztett Új zengedező mennyei kar, az ún. Graduál valamelyik kiadását használták, mely utolsó alkalommal 1800-ban jelent meg. 1805-ben látott napvilágot az egyházkerület jóváhagyásával a címében is programadó Új énekes könyv. Annak ellenére, hogy ennek néhány újonnan költött és a gyűjteménybe felvett éneke már az újdonsült korszellemet lehel, mégsem állítható sem az, hogy az énekeskönyv teljesen szakítani igyekezett a Graduál által képviselt hagyománnyal, sem az, hogy megpróbálta volna teljesen leváltani, a használatból kiszorítani a korábbi énekgyűjteményt, ahogy erre majd Kis János győri énekeskönyve tesz kísérletet. Nagy István tevékenységét úgy kell értelmeznünk és értékelnünk, hogy inkább

⁶ Új Énekes könyv, mely a régi graduál szerint alkalmas igazításokkal és némely régi énekek helyett újakkal jobbitva készített és kibotsátott az augustanán confessiót tartó evangélikusoknak a Dunán túl levő superintendenciája által. Posonyban, 1805. Wéber Simon Péter betűivel. OSzK 825.702.

a lassú átmenet híve volt, az Új énekes könyv elsősorban az énekkincs kiegészítését, gazdagítását szolgálta, nem a teljes váltást. A szuperintendensnek ez a bevált értékekre építő, a folytonosságra ügyelő, a hagyományt fenntartó régi vágású magatartása váltotta ki aztán utódja, Kis János kritikáját, aki már el sem tudta képzelni egy félreeső faluból a kiterjedt egyházkerület irányítását, szerinte Nagy „részt élemedett kora miatt több jeles tulajdonságai mellett a szükségesnél kevesebb hatékonysággal bírt, részint pedig amiatt is, hogy a superintendens egyik végén lakván, hol postaállomás sem volt, a dolgok mindenkori állapotát csak később tudta meg”.⁷

Nagy Istvánnal, „az utolsó pietistával”, „az utolsó falusi püspökkel”, a latinos egyetemi műveltség neveltjével, egyben a magyar reformkor előfutárával végérvényesen lezárult az evangélikus egyháztörténet kora újkori szakasza.

⁷ Kis János superintendens emlékezése életéből. Maga által feljegyezve. 2. kiadás. Olesó Könyvtár, szerk. Gyulai Pál. 283. szám. Bp. 1890. Új sorozat. 741-747. szám. Bp. 1898.

Melléklet

Hrabowszky György várpalotai lelkész által készített könyv a Dunántúli Egyházkerület 1803-ban szolgálatban álló lelkészeiről. A kötetet Nagy Istvánnak ajánlja, és vele kezdi az életrajzok sorát. Címlap és a Nagy Istvánról szóló rész.

A' DUNÁNTÚLI
· EVANGY. AUG. CONF.
SUPERINTENDENTIA'
PREDIKÁTORAI,
KIKNEK RÖVID LE-IRÁSOKKAL
A' L. PÁSZTORI HIVATALNAK
ÖTVENJÉT
BÉKÉVEL MEG-ÉRT.
FŐ TISZT. TUDOSN. ÉS NEMZETES.
NAGY ISTVÁN
SUPERINTENDENS
ÉS SZ. LŐRINTZI PRÉDIKÁTOR
ÚRNAK
KEDVESKEDETT
IRABOWSZKY GYÖRGY
PALOTAI PREDIKÁTOR,
SENIOR A' VESZPRÉMI ALSÓ,
ADMINISTRATOR
A' KOMÁROM ÉS FEJÉRVÁRI
MEGYÉKBEN.

VESZPRÉMBEN,
vontattatott Özvegy Számmner Klára betűivel.

29.

ELSŐ SZAKASZ.

*Rend szerint való Predikátorok az úgy
nevezett Anya Eklésiákban.*

1.

† **F**ő Tisztelendő Nemes és Nemzetes NAGY
ISTVÁN Superintendens Úr, született Beziben
Győr Vármegyében 2. Maj. 1728. tanúlt hely-
ben, és Győrött hat, Sopronba hét, Witte-
bergába három esztendeig, a' hol egyik Őr-
zője volt a' külömbféle régiségekkel ékes Ma-
gyar Könyvtárnak. Meg-jövé 1. Nov. 1753.
Nagy Alásonyba szenteltetett b. T. Farkas
Mátyás' helyébe Modorba Fő T. Mohl Illyés
Superint. által. Alig tölthetett első fárájában
három esztendőt, mivel 1756-ban Palotára
hivattatott T. Kis Sigmond' helyébe; 1765-ben
fel-hozattatván Dömölkre T. Perlaki Gábor
Úr, Sz. Lőrintzre vitettetett T. Nagy István
Úr annak helyébe; 1768-ban Con-Seniora,

1775-

1775-ben Seniora lett b. T. Bárány István után a' Tolnai Megyének. 1786-ban a' vok-sok többsége szerint Superintendensé tétetett volna a' Nemes Dömölki kerületi Gyűlésen, de nem vette-fel; 1791-ben Sept. Hónapban, mint Tolna, Baranya, és Somogy Vidéki Eklésiáknak Fő Seniorjok, és Küldöttjek részt vett a' tudva lévő egyházi Pesti Fő-Gyűlésben; 1796-ban 26-dik Jul. b. édes Atyám Fő T. Hrabowszky Sámuel' hólta után vá-lasztatván újra egyházi Vezérnek, fel-vette a' Kormányt a' Pápai Gyűlésen. Ugyan azon esztendőben T. N. Tolna Vármege' Tábla Biróvá tette. Ezen ideje, és érdemeire nézve leg-elsőbb Predikátorunk ma üli Isten' jó-vóltából egyházi hivataljának Ö t v e n j é t, üli kedves Nyája, Megyéje, Társa, Unokái, Vejei, Vérei, és Barátival, a' kik együl egyik azt kívánják, néki Dáviddal: *Uram az ő vén-ségének idején ne ved-el őtet; mikor meg-fogyatkozik az ő ereje, ne hagy-d-el őtet.*

Nyomtatásban ki-adott munkái velünk együtt tapsoló Fő Tisztelendő Öreg Atyánk-nak 1. Úr Jésus Kristus' kinszenvedéséről való elmélkedések. Németből Magyarra fordította, 's a' t. két kötetben Posony. 1790. 8. az elő-beszéd, és mutató táblán kívül 1742 oldal. 2. Az Úr Vatsorájához először készü-lőknek való Tanítás. Veszprém. 1800. 8. 72. ó.

A Nagy István által írt Konfirmációs káté címoldala. Nagy István bevezetője és az első fejezet.

AZ ÚR-VATSORÁJÁHOZ
ELŐSZÖR
KÉSZÜLŐKNEK
való
TANÍTÁS,
MELLY
részfzerint némelly régiekből
szedegettetett
és változtatva kiadattatott
NAGY ISTVÁN,
a' Szent Lőrinczi Ev. Gyülekezet
Lelki Páfztora,
és a' Dunántúl való Ev. Gyülekezetek
Superintendense
által.

Pozsonyban,
Weber Simon Péter költségével és betűivel.

1810.

W. Kleinig, Károly

ELŐJÁRÓ BESZÉD.

KEGYES KERESZTÉNY OLVASÓ!

Valamelly igen fontos és nevezetes része a' Keresztény Isteni tiszteletnek a' mi megváltó Urunk Jézus' Szent vég vatsorájával való élés: szintén olly szükséges a' mi felserdülő gyermekeinket ezen Sz. vatsorához illendő kézfűlettel vezetnünk. Nem vezethetjük pedig illendő kézfűlettel oda különben, hanem ha előbb értelmeket a' Keresztényi tudományban elegendő oktatással megvilágosítjuk, szívveiket pedig a' józan oktatással egyező istenes indulatokkal nemesítjük, kivált azon nagy Isteni 's Jézusi Szeretetnek, melyre a' Szent vatsora különösen emlékeztet, háláadó érzésével és betsülésével bé-töljük.

A z

Olly

Olly érdemes és lélekben járó kötelességünk ez, hogy méltó ebben minden tőlünk kitelhető szorgalmatossággal foglódjunk; annyival inkább, mivel nemcsak az idő rövid, a' melly az efféle tanításra szokott fordíttatni; hanem azért is, mivel gyermekeink nagyobb részének e' szokott az utolsó iskolai tanítás lenni, a' mellyel az Úr asztalához készítetnek; ezzel hagyják-el többnyire az iskolát, és ezt vizsik-ki magokkal világi foglalatosságaira, 's az életnek külömbkülömbféle rendire, a' mellyik melyikre menendő. Az okos és jámbor gyermek maga-is, az előtte lévő változást meggondolván, ekkor leginkább nyitva tartja szívét a' jó tanításoknak és intéseknek. Eljen a' hiv Tanító ezzel a' jó alkalmatossággal, buzgón igyekezzék a' Keresztényi tudományt úgy szívekre adni keze alól kibetsátandó tanítványinak, hogy azt el-ne-felejtsek, hanem, mint legdrágább kintseket, úgy megőrizzék, és annak minden állapotjokban, jórtokban költekben hasznát vegyék!

Hivatalunk' ezen fontos részének teljesítésében kívántam én az Iskola tanítóknak 's némelly Tisztelendő Szolgatársaimnak-is könnyebbséget, és olly út-
sítást

sítást szerezni, a' melly szerint minden Gyülekezeteinkben helyesen és egyenlő módon készíttetnének gyermekeink az Úr asztalához. E' végre adom a' Tiszteendő Lelki Atyáknak, az Oskola tanítóknak és a' jámbor Szülőknek ezen Könyvetskét kezekbe.

Nem egész Kátékismus ez; nem foglal mindent magában, a' mit egy jó Kátékismusban *) kereshetni; ellenben az Úr vatsorájához való készülésről, annak tzeljáról és hasznáról bővebben tanít ez, mint az egész Kátékismus. És valami ezen Könyvetskében foglaltatik, ha láttatik is az említett tárgytól eltávozni, mind oda tzeloz, hogy a' Gyónásról és az Úr vatsorájáról való helyes értelmet, és ahoz illendő Keresztényi jó indulatot gyermekeinkben megszerezze vagy erősítse.

Ugyan ezen hasznára nézve méltó lesz ez nem csak a' gyermekeknek, hanem Szülőknek és másoknak is figyelmeztetés. A 3. fejelet meté-

*) Illyen Kátékismus nélkül szűkülkednek az apró oskoláink: de ebbéli szűkségek minden órán fog orvosoltatni.

metesen olvasgatni — főképpen mikor az Úr asztalához készülnek; élelzheti és táplálhatja ez a jó gondolatokat és istenes feltételeket.

Kérdésekkel 's feleletekkel írni a' tanításokat, alkalmatlan annyiban, hogy ez által a' feltett tanításnak rendes folyamata néhol gátoltatik: megtartottam mindazonáltal ezt a' módot, mivel némelly gyenge tanítóknak segítségekre vagyon, főt szükséges - is, a' kik tudni-illik az eleikbe írt kérdések nélkül alkalmatos kérdéseket formálni nem tudnak. De kár ilyeneket tanítókká tenni, avagy kár legalább az efféle tanításokat ilyenekre bízni! Azomban, a' mennyire lehetett, úgy öszve foglaltam egyik kérdést és feleletet a' másikkal, hogy azoknak rendje és értelme fogyathozát ne szenvedjen,

Sokasítani a' kérdéseket, 's ezekkel a' Könyvet vastagítani nem akarván, a' feleleteket ejtettem itt amott annyival hosszabbatskán; a' mellyeket az értelmes tanító könnyen a'probb kérdésekre élelthat, hogy a' gyermek' elméje hosz-

szas

Izas felelettel — kivált az első úttal —
ne terheltecsék.

A' fzent írásbéli bizonyító vagy vi-
lágosító helyeket jó számmal, de mind
válagatva jegyezgettem-fel. A' mellyek
hová legeggyenesebben illenek, 's leg-
érthetőbbek, azokat le-is írtam. Ezek-
ből a' tanító, mikor először megy a'
könyvetskén által — tsak keveset ma-
gyarázhat és tanúltathat könyv nélkül;
annál több időt fordítson a' feleleteknek
jó megértetésére — a' mellyek ugyan
egyéberánt - is olly értelmesen vagynak
kifejezve, a' mint tsak lehetett. Utóbb,
a' mikor már alkalmasan felelnek, ak-
kor többről többet magyarázhat nékiek,
a' mint az idő engedi, a' feljegyzett he-
lyekből, úgy, hogy azokkal a' dolog-
nak értelmét, mellyről feleltek, ne tsak
emlékezetekben, hanem szívekben - is
táplálgatni igyekezzék. Valamint én
igyekeztem mindent, a' mit ezen taní-
tásomban a' Keresztény hitnek tudo-
mányjából feljegyeztem, a' szívekbe
béfolyatni, és az erköltsék' jobbítására
szabni.

Munkáskamról tehát Kegyes Ke-
resztény Olvasó, ezek szerint ítélj, és
véle magadnak és másoknak épülésére
élj! Ezt kívánja 's kéri buzgó indulat-
tal minden egyéb áldásokkal egyetem-
ben Istentől

A KIADÓ.

A

AZ

AZ ÚRNAK SZENT VATSO-

RÁJÁHOZ KÉSZÍTŐ

T A N Í T Á S.

1. **K**érdés: Akarsz-e az Úrnak Szentféges Vatsorájához járúlni?

Felelet: Igen-is Istennek segedelmével.

2. Mire kell mindeneknek előtte igyekezned?

F. Hogy méltó vendége lehessék az én Urunk Jézus Krisztusomnak.

3. Ki kívánja azt olly' igen?

F. Sz. Pál Apostol, a' ki (1 Kor. 11, 27.) így szól: A' ki eszi e' kenyeret, avagy iszja az Úrnak poharát méltatlanul, vétkez Isten az Úrnak teste és vére ellen; és a' 29.

A 5

y-ben

Y-ben: A' ki méltatlanúl eszik és iszik, magának ítéletet eszik és iszik, mivel - hogy meg - nem - választja az Urnak testét.

4. Mit kell tehát tselekedned, hogy ne méltatlan, hanem méltó vendég lehess az Ur' asztalánál?

F. Szükség magamat előre jól megpróbálnom.

5. Ki kívánja azt?

F. Ugyan azon Sz. Pál, ki (1 Kor. 11, 28.) azt mondja: Meg - próbálja magát az ember, és úgy egyék e' kenyérből, és úgy igyék e' pohárból.

6. A' te magad megpróbálása által el-távoztathatod - é, hogy méltatlanúl oda ne járulj?

F. Igen - is el. Mert, ha mi magunk meg - ítéljük magunkat, nem ítéltetünk Istentől. 1 Kor. 11, 31.

7. Mit tesz, megpróbálni 's megítélni magadat?

F. Azt teszi, hogy magamat jól meggondoljam és megvizsgáljam, ha alkalmas vagyok - é azon szent vatsorával való élésre.

8. Kinek szükség tehát így megpróbálni magát?

F.

F. Az embernek, úgy mondja Sz. Pál, és ugyan minden embernek, a' ki az Úr vatsorájához akar járúlni.

9. Szabad-é minden embernek az Úr Vatsorájához járúlni?

F. Igen-is szabad — ha igaz Keresztény, és magát meg-tudja próbálni.

10. Hát te Keresztény vagy é?

F. Igen-is a' vagyok.

11. Miért tartod magadat Kereszténynek?

F. Mert megkeresztelkedtem, és hiszek a' Jésus Krisztusban.

12. Hányféle Keresztények vannak?

F. Kétfélék: Igazak és hamisak.

13. Kitsodák az igaz Keresztények?

F. A' kik a' Krisztust igazán esméri, ő benne hisznek, és az ő rendelése szerint kegyes életet élnek.

14. Kitsodák a' hamis Keresztények?

F. A' kik megkereszteltettek, szájjal vallják is, hogy esméri a' Krisztust, de tselekedettel meg-tagadják, vagy a' kegyeslégnek tsak színét mutatják.

15. Mitsodás Keresztény akariz te lenni?

A 6

F.

F. Isten segítségé által igaz Keresztény.

16. Hány dolog kívántatik a' jó Kereszténytől?

F. Kiváltképpen három: 1. Hogy igazán higgyen és egy igaz vallásban legyen. 2. Megkereszteltetett legyen. 3. Isten igéjé szerint kegyes életet éljen.

17. Honnan tanulhatod ezeket?

F. A' Szent Írásból, rövidebben a' Kátékismusból.

18. Mitsoda a' Kátékismus?

F. Az egész Keresztény tudományának és a' Szent Írásnak veleje.

19. Hány része van a' Kátékismusnak?

F. Hat. (Ezeket lásd D. Luther kis Kátékismusában.)

20. Mi hasznát veheted a' Kátékismusnak?

F. Ebből tanulhatom annak rövid summáját meg, a' mit hinnem és tselekednem kell, ha jó Keresztény akarok lenni. (Mert ebben foglaltatnak az Isten beszédének első betűi. Zsid. 5, 12.)

21. Keresztényi hitedben és magadat viselésében mikor szükséges magadat vizsgálnod és próbálnod?

F. Minden napon — de leginkább, mikor az Ur vatsorájához készülök.

22. Mire kell vigyáznod, mikor magadat próbálni akarod?

F. Erre a' négy dologra:

1. Miért — mitsoda okokból járulok az Ur vatsorájához.

2. Hogyan 's mi móddal kell oda járulnom.

3. Mi legyen és mire való az Ur' Vatsorája.

4. Mi haszna van az Ur' vatsorájának.

ELSŐ TZIKKELY.

AZ OKOKRÓL.

23. **H**ány okok indítanak téged az Ur vatsorájával való élesre?

F. Kettő: egyik az én megváltó Krisztusomnak parantsolatja és ígérete; másik a' magam tulajdon szükségé.

Johann Jakob Rambach nagyhatású német pietista lelkész áhítatos könyve, amit Nagy István fordított le, és saját költségén adott ki. A közel 1500 oldalas mű hiánypótló volt kora lelki irodalmában. Címoldal és részletek a könyvből.

RAMBACH JÁNOS JAKABNAK
Hafsiái Fő-Superintend. Gissai Theol. Dokt. és Conſist. Affekt.
ÚR JÉSZUS KRISTUSNAK
KIN-
SZENVEDÉSÉRŐL
v a l ó
ELMÉLKEDÉSEI
a'
négy Évangyélitáknak meg-egyező Írások ſzerént.

Hozzá adattak
A' meg-felſzitetett Úr Jéſusnak
HÉT UTÓLSÓ SZAVAIRÓL
v a l ó
ELMÉLKEDÉSEI

Németből Magyar nyelvre fordította
NAGY ISTVÁN
az Auguſtina Conféſſio ſzerént való Sz. Lórintzi Ekkleſiának
Prédikátora, és a' több Tólnai Diſtriktusban lévőknek
Fő-Eſperesse.

EL S Ő K Ö T É S.

POZSONBAN,
Wéber Simon Péter' betűivel.

1790.

AZ ÚR, JÉŠUS KRISTUSNAK
GETSEMÁNÉ KERTJÉBEN VALÓ
BELSŐ SZENVEDÉSÉRŐL,

A' négy Evangyélístáknak meg-egyező

Írások szerént.

ELŐL-JÁRÓ IMÁDSÁG.

Oh Uram Jéšus, ki vagy a' mi hitunknek el-
kezdője, és el-vegezője, ki az eleidbe a-
datott örömnök helyette el-szenvedted a' keresz-
tet, a' gyalázattal semmit nem gondolván. Lé-
gyen néked dicséret és örökké - való hála-addás
azon te szíves szeretetedért, a' mitől indittat-
ván, mi helyettünk a' hartzoló-helyre állottál, és
egy ollyatén győzedelmet nyertél, melly a' te
egész lelki Izraelednek idvefséges hasznára szol-
gálandó vala. Világosítsad-meg a' mi szemein-
ket, hogy alkalmatosok legyenek a' te belső lel-
ki szenvedésidnek titkait jól által-látni. Adjad,
hogy a' mi gondolatink olly szorosán közelges-
senek a' te szeretetednek örökké - való tüzéhez,
A hogy

2 *Az első Elmélkedés az Úr Kristusnak
hogy a' mi szívünk az által meg-hevüljön és meg-
tüzeseadjék. Tselekedjed ezt a' te szeretetedert.
Ámen.*

AZ I. ELMÉLKEDÉS.

Máté. 26, 36. Márk. 14, 32. Ján. 18, 1. 2.

Akkor jö vala Jésus ö vélek egyetemben ama helyre, melly Getsemánénak mondatik, a' Kidron patakján túl, holott egy kert vala, a' mellybe mégyen vala Jésus, és az ö Tanítványi. Tudja vala pedig Júdás-is, a' ki ötöt el-árulá a' helyet, mert gyakran öszve-gyülekezett vala Jésus ottan az ö Tanítványival.

Ezen Igékben rövideden meg-íratik :

I.

A' hely, hol az Úr Kristusnak belső lelki-hartza el-kezdődött. Volt az egy bizonyos major, vagy kert, az olajfáknak hegye alatt, nevezet szerént Getsemáné, melly nevezetét vette vagy az Olaj-sajtólásról, a' hol az azon tájon termett olajfák ki-préseltettek; vagy a' földnek kövérségéről és termékenységéről, melly azon völgyben találtatott. Minthogy pedig az Úr Kristusnak egész szenvedése, és annak leg-kisebb környül-álló dolgai körül-is az Istennek különös gondviselése forgott; tehát könnyen el-gondolhatni, hogy az nem történetből lett,
hogy

hogy ugyan ezen a' helyen kellettett az ő belső szenvedésének el- kezdődni.

Volt azért az I. *egy Völgy*, melly a' hegy alatt fekütt vala; és azért egy alkalmas néző-hely, mellyen az Úr Kristusnak mélységes alá- zatossága előnkbe állíttathatott. Mikor édes Idvezítőnk az ő Isteni ditsőtségét némelly Ta- nitványinak meg-akarta-mutatni, egy nagy ma- gas hegyre vivé-fel őket. Máté. 17, 1. Most pe- dig ugyan azon Tanítványokkal, kik az ő mélységes alázatosságának bizonyági léendők valának, egy nagy Völgyre száll. Ott a' do- lognak minéműsége meg-kivánta, hogy egy nagy magas hegyen állíttatnék előnkbe; itt ha- sonlóképpen meg-kivánta a' dolognak miné- műsége, hogy az egy nagy völgyben állíttatnék előnkbe. Mert itt az Istennek Fia alá-fzáll az ő Is- teni ditsőségének éléséről, a' leg-mélysegefsebb alázatosságnak völgyébe. A' midőn meg-ditsőít- tetett, az Eghez közelebb akart lenni, melly a' min- den-fényességnek tulajdon lakó-helye; mikor magát meg-alázza, a' földhez akar közelebb len- ni: rész szerént, hogy a' mi első szüleinknek e' földön véghez-vitt kevélységekért szenvedne; rész-szerént, hogy e' földön lakozóknak az igaz alázatosságnak példáját adná. Az ő Testamen- tomban az Istennek leg-ditsősegefsebb jelenté- sei lettenek nagy magas hegyeken. A' hegyen adatott a' Törvény, egy hegyen mutatott- meg Istentől Mósesnek a' Kánán földje, egy

I M Á D S Á G.

Óh szerelmes Jézus, mi hűséges Idvezítőnk, ki, mint az Atyának örökké való igéje, mind halálig munkálkodtál, szókat szólottál, mellyek lélek és élet, szókat, mellyek által már sok szegény bűnös az ő veszedelméből kiszabadított; szókat, mellyek által már sok meg-keseredett és meg-félemlött lélek esméret meg-enyhítettett és meg-vigasztaltatott. Óh Uram zárjad be szíveinkben ezen te utolsó szavaidat, és őrizzed meg abban azokat mind örökké. Kérjed azokra a' te mennyei Atyádtól mind azon áldásokat, a' mellyeket ő nékik már öröktől fogva kegyelmesen el-szántál, és adjad, hogy még tovább-is egy idvességes és hathatós eszközök legyenek, mellyek által sok gonosz szívek az ő bátorságoknak álmából fel-ébresztessenek sok félelmes lelki-esméretek meg-vigasztaltásának, sok hű lelkek a' te kegyelmedben meg-erősítsenek és meg-tartassanak. Ezt tseledjed azon te ditső szeretetedért, a' mellyben ezen te szavaidat mondottad. Ámen! Ámen!

Ú J
ÉNEKES KÖNYV

M E L L Y

A' R É G I

G R Á D U Á L

S Z E R I N T

ALKALMATOS IGAZÍTÁSOKKAL

É S N É M E L L Y

RÉGI ÉNEKEK HELYETT ÚJAKKAL

J O B B I T V A

KÉSZÍTETETT ÉS KI-BOTSÁTOTT

Az Augustana Confessiót tartó
Evangelikusoknak a' Dunán Túl lévő

SUPERINTENDENTZIÁJA

által.

P o ' s o n y b a n,

Wéber Simon Péter betűivel és költfégevel.

1 8 0 5.

KÖZÖNSÉGES
ISTENISZOLGÁLATOT

kezdő és közbe-való

ÉNEKES FOHÁSZKODÁSOK.

1. **U**ram Isten, Szentelj-meg, És hallgass-meg minket, Kik néked ízolgálni A' mi Urunk Jé'sus nevében most öfzve-gyűlünk!

2. **H**álákat adjunk az Istennek hozzánk való jó-vóltáért!

3. **K**önyörülj rajtunk Úr Isten, És hallgassd-meg a' mi imádláginkat!

A' mi Urunk Jé'sus Kristusnak Testbe Jöveteléről.

NÓTA : *Új világosság jelenék :*

4. **A**ldott a' menny és föld Ura ; Mert mint könyörülő Atya Mi romlásunkat meg-
zánta , Kegyelmet meg- ajánlotta.

A

Ezt

fége! Vonnj magadhoz bennünket, Világosítsd lelkünket, 'S jobbítsd életünket.

5. Oh! segéld le-vetkeznünk Rofz természetünket. Oh! segélj fel-öltöznünk Téged Mesterünket, Szép alázatoslagod', Türesed, tisztaságod', És minden jófágod'.

32. **K**ristus Urunknak áldott születésén Vigadjunk! 's testben lett meg-jelenésén Mint az angyalok Bethlehem mezején, Zengjünk innepjén.

2. Ditsőség magaságban az Istennek! Békeség légyen földön embereknek, És jó-akarat minden féle népnek, És nemzetiségnek!

3. El-jött már a' kit a' szent Atyák vártak, Kit sok Királyok látni óhajtottak, Kiről Proféták jövendőt mondottak, És nyilván láttak.

4. Ez az Úr Jé'sus a' mi Messiásunk, Ki által lett bűnből szabadulásunk, Világosságunk, Meg-igazulásunk, Bóldogulásunk.

5. Örülnek ezen a' mennyei Szentek, Örülnek földön lélekben a' hivek; Egy akarattal a' hív keresztyének így énekelnek:

6. Hála légyen mennybéli szent Atyánknak! Hála légyen született Jé'susunknak! A' szent Léleknek, mi bölts oktatóknak, Vigasztalónknak!

7. Oh örök Isten Ditső szent Háromság! Szálljon mi reánk tőled világosság, Távozzék tőlünk bűn és szomorúság, Légyen világosság!

A Nagy István által újonnan kiadott Torkos András-féle Újtestamentum-fordítás címlapja és részletek.

A' MI URUNK
JÉ'SUS KRISTUSNAK
UJ TESTAMENTOMA.

NEHAI
T. T. TORKOS ANDRÁS
Nagy-Győri Prédikátornak
Fordítása szerint.

*Az Augusztána Confessiót tartó Evangéliku-
soknak a' Dunán túl lévő Superintendenciája
által újra ki-nyomtatva.*

Pozsonyban,
Wéber Simon Péter költségével
és betűivel.

1803.

50. És *kivezeti vala őket Bethániáig és ő kezeit fel emelvén, megáldá őket. **Act.* 1, 12.

51. És lön, hogy mikor ő azokat áldaná, el- vála tőlök, és felviteték *mennyekben. **Már.* 16, 19.

52. És ők imádkák őtet, megtérvén Jესusá- lembe nagy örömmel.

53. És szüntelen a' templomban valának, ditsér- vén és áldván *az Istent. Ámen. **Act.* 1, 14.

SZENT JÁNOS' EVANGYÉLIOMA.

I. R É S Z.

*Kristus öröktől fogva való Istensége. 's emberre léte.
Kristus és János között különbség. Istennek Bá-
ránya, és igaz Isten fia. Jესus szólítja a' tanít-
ványokat.*

Kardtson harmadik innepére való Evangyél.

1. **K**ezdetben vala az † Ige, és az Ige Istennél vala, és az Ige * Isten vala. * *1. Mós.*

1. 1. † *1. Ján.* 1, 12. * *1. Ján.* 5, 20.

2. Ez az * Ige kezdetben Istennél vala. * *Péld.* 8, 22.

3. Mindenek * ő általa lettenek; és ő nála nél-
kül, semmi nem lett, a' mi lett. * *Ephes.* 3, 9.
Kolos. 1, 17. *Péld.* 3, 19. * *Sólt.* 33, 6. * *Sid.* 1, 2.

4. Ő * benne vala az élet és az élet vala az em-
bereknek † világosságá. * *R.* 5, 26. † *R.* 12, 46.

5. És a' * világosság a' sötéttségben fénylik, és
a' sötet-

a' setéttség azt meg nem fogta. * *R.* 8, 12. és 9, 5. és 12, 46.

6. Vala * egy ember, ki Istentől küldetett, a' ki-
nek neve János. * *Mát.* 3, 1. és 11, 10. *Már.* 1, 2.

7. Ez jött bizonyfágúl, hogy bizonyfágot ten-
ne a' világosságról, hogy mindenek hinnének ő
általa

8. Ő nem vala a' * világosság, hanem, hogy
bizonyfágot tenne a' világosságról. * *v.* 4. *R.* 8,
12. *Luk.* 3, 15. 16.

9. E' vala amaz igaz * világosság, melly
megvilágosit minden embereket, kik e' világra
jönek. * *R.* 12, 46.

10. E' világban vala, és a' világ ő általa lett,
de a' világ őtet meg nem esmérte. * 1. *Mós.* 1,
1. seq. * *Sid.* 1, 2. * *Sid.* 11, 3.

11. Az ő tulajdoni közzé jöve, és az ő tu-
lajdoni őtet * bé nem fogadák. * *Luk.* 20, 14, 15.
Esa. 8, 15.

12. Valakik pedig őtet befogadák, ada azok-
nak hatalmat, hogy * Isten fiai legyenek, a' kik
az ő nevében hívnek. * *Rom.* 8, 15. *Gal.* 3, 26.

* 13. Kik nem a' vértől, sem a' testnek akarat-
jától, sem a' férfinak indulatjától, hanem * az
Istentől születettek. * *R.* 3, 5. 1. *Ján.* 5, 4. *Jak.*
1, 18.

14. És az Ige * testé lön, és lakozott mi kö-
zöttünk, és láttuk az ő † ditsőségét, mint az A-
tyának egy szülöttjének ditsőségét, ki tellyes
vala kegyelemmel és igazlággal.] * *Esa.* 7, 14.
Mát. 1, 16. *Luk.* 1, 31. + *Esa.* 40, 5. *Mát.* 17, 2.
2. *Pét.* 1, 16. 17. *Esa.* 60, 1.

Beliczay Jónás nagygeresdi tanító köszöntő verse Nagy István püspökké szentelése ünnepére. Címoldal és részlet a versből.

801665

ÖRVENDEZŐ VERSEK,

mellyeket,

midőn ama' Nemmel és Erdemmel tündöklő,
FÖTISZTELETŰ, NAGYNEVEZETŰ,
NEMES ÉS TUDÓS

NAGY ISTVÁN ÚR,

a' Sz. Lőrinczi Év. Sz. Gyülekezetnek
fok' elztendőkig való buzgó és nagy
kedvelőségű hafznos

ÖRRÁLLÓJA,

és a' Tolnai Megyének nagy Erdemű és
bölcs kormányozó

FŐ SENIORA,

fok jó Szíveknek tellyes örömökre,
az úgy nevezett Dunánntúl való kerületnek

SUPERINTENDENSI SZÉKÉBE,

1796-dik Elztendőben, a' hetedik Hónak
26-dikán, örvendetes Tapfoláfok között béik.
tattatott volna, szívbeli belső Tifzteletének
's Örömeinek bizonyságául irtt

BELLICZ JÓNÁS,

Nagy-Gerezdi Év. Rector.

's a' Soppr. M. T. T. Levelező T.

SOPRONYBAN,

Szisz Klárának Ts. KIR. PRIVILEGIÁLT
NYOMTATÓ MŰHELYÉBEN. 1796.

* * *

Műfaj (m), kit a' Sors mérgesen üldözött,
 És Fiszarovits György (n), kit követett ama'
 Vallása megsértő erőtlen (o),
 Renddel ezen Megye' Székit ülték. —

* * *

Itt hetven Elfztendők' lefolyáforkig
 Illy' Páfztoridnak majd nem örülhetél,
 Míg Sipkovits Tóth (p) Századunkban,
 Bölts Vezetőd, Seregedbe állott.

* * *

Ki: majd ama' buzgó hitű Perlaki (q),
 És Fátri Gergely (r) Püspöki Széksbe' értt,
 A' Németet (s) Bárány (t) követte,
 A' ki helyét Balog (u) Úrnak adta.

* * *

Székebe ennek Perlaki Gábor (x) ült,
 S Hrabovszki (y), kit csak most temeténk's
 nehéz

Gyálfszát viseltük buslakodva: —
 Már de örömmel az Ég körülvelt! —

Tifz-

* * *

Tifztes NAGY ISTVÁN — e' tsuda ér-
demű

Nagy voltaképen —, Pásztori székibe,
Böls Rendeink által — az Égtől!
Ültetik im' tsuda tapsolással!

* * *

Tsillagtok — oh szent Pásztori Rend! 's
egész

Nyáj Serge! melly *Iffer'* vize' menttiben
Nyugszol (z) —, ma támad'tt új sugárral,
'S boldog időt javatokra ígér. —

* * *

A' dolyfős árvíz partja közé szorult!
Sok szív' dagályos habja eloflatott!
A' mély tünődés' szélvezével
Jártt Zivatar' zavarékja megszünt!

* * *

Sokféle gondunk, melly nyoma terh gya-
nánt,

'S zaklatta szívünk', a' mikor a' kemény-
Truttzos nyakaknak Zakoldzót,
'S a' kistűnyeknek Erőt kerefűnk:
Eggy-

Nagy István által felszentelt lelkészek névsora a dunántúli ordinációs anyakönyvből. (Összeállította: Kertész Botond)

Az ordinációs listán SL-el jelöltük azon lelkészek nevét, akiket a Hrabowszky György által készített lelkészéletrajzokat tartalmazó könyv tanúsága szerint Nagy István Sárszentlőrincen szentelt lelkésszé.

Sorszám	Név	Születési hely	Gyülekezet	Dátum
55	Kis László	Sopron	Nemeskálta	1796. 03. 23.
56 SL	Tatai Imre	Tata	Veszprém	1796. 11. 17.
57 SL	Schiller Sámuel	Sopron		1797. 02. 21.
58 SL	Faragó Sámuel	Garammindszent	Sárszentlőrinc	1797. 04. 06.
59	Unger Mihály	Kőszeg	Kissomlyó	1797. 05. 04.
60 SL	Tupy András	Szucsány	Tordas	1797. 07. 21.
61 SL	Gothárd Mihály	Vetse	Nagyszakaly	1797. 11. 08.
62 SL	Horváth Péter	Felsődörgicse	Nemesdömölk	1798. 02. 08.
63 SL	Ritter Krisztián	Sopron	Györköny	1798. 06. 05.
64	Bongya Sándor	Várpalota	Kissomlyó	1798. 05. 18.
65 SL	Stoller János Teofil	Győr	Nagysimonyi	1798. 09. 14.
66 SL	Balassovitz Márton	Penc	Oroszlány	1798. 11. 24.
67	Bertel András	Szalónak	Mucsfa	1798. 12. 13.
68	Araner György János	Sopron	Paks	1799. 02. 19.
69	Kis József nemes	Győr	Nagybaráti	1799. 04. 12.
70	Bellitz János	Kocs	Szentantalfa	1799. 07. 02.
71	Godina Mátyás	Lehomér	Bodonhely	1799. 08. 16.
72 SL	Selmetzy (Skolnik)Mátyás	Blatnica	Bokod	1799. 09. 14.
73 SL	Boross István	Szentantalfa	Zalaistvánd	1799. 11. 29.
74 SL	Badatz András	Malomsok	Csabdi	1800. 02. 21.
75 SL	Horváth István	Győr	Csikvánd	1800. 03. 03.
76 SL	Knar János	Felsőszakony	Sárszentlőrinc	1800. 04. 28.
77 SL	Hubert Pál	Nagysimonyi	Nemesdömölk	1801. 01. 16.
78 SL	Suvada Pál	Oroszlánkő	Bokod	1801. 02. 26.
79	Vetsei Sándor nemes	Zsákfa?	Csékút	1801. 05. 09.
80 SL	Szakonyi Mátyás	Nemescső	Dörgicse	1801. 05. 28.
81 SL	Kalchbrenner József	Sopron	Szilsárkány	1802. 01. 12.
82 SL	Tömböl Pál	Csánig	Nagyvázsony	1802. 01. 22.
83 SL	Tremmel Krisztián	Sopron	Pöttelsdorf	1802. 06. 13.
84	Kiss János (Füley)	Felsődörgicse	Iharosberény	1802. 07. 10.
85 SL	Sikas István	Győr	Kővágóórs	1802. 08. 25.
86 SL	Tsengető Mihály	Csikvánd	Nemesdömölk	1802. 09. 01.
87 SL	Gergár József	Tótkeresztúr	Őrrehódos	1803. 05. 24.
88 SL	Holkó Sámuel	Lovászpataka	Nagyveleg	1803. 09. 05.
89	Wüstinger Krisztián	Sopron	Vasdobra	1803. 10. 12.

Sorszám	Név	Születési hely	Gyülekezet	Dátum
90 SL	Teschedik Sámuel	Aszód	Surd	1803. 11. 07.
91 SL	Horváth Pál	Nagygeresd	Vése	1803. 11. 07.
92 SL	Turcsányi György	Osgyán	Sárszentlőrinc	1804. 07. 15.
93	Lágler György [ord. Bárány Pál esp.]		Kölesd	1803. 12. 20.
94	Polgár István nemes	Zalagalsa	Zalagalsa	1804. 07. 30.
95	Balassa János	Lakháza	Uraiújfalu	1804. 08. 01.
96 SL	Druglany Pál	Bakonytamási	Nemesdömölk	1804. 09. 30.
97 SL	Hollenbonner János	Ágfalva	Körtvélyes	1804. 11. 17.
98 SL	Körmendy Pál	Nemeskalta	Újmalomsok	1805. 05. 04.
99 SL	Cserty Ferenc	Surd	Nemesmagasi	1805. 05. 25.
100	Raitsek Péter	Győr	Nagygeresd	1805. 07. 06.
101 SL	Horváth Zsigmond	Kisköcsk	Csönge	1806. 01. 20.
102	Liguszti Pál	Várpalota	Bábonymegyer	1806. 06. 02.
103	Laky János	Nagykalta	Kötcse	1807. 07. 16.
104	Vetsey Sándor	Izsákfa	Győrszemere	1807. 10. 11.
105	Udvardy János	Alsókélt?	Böny	1807. 11. 08.
106	Dubovay Sámuel	Malomsok	Kispéc	1807. 11. 17.
107	Ágoston József	Ság	Veszprém	1807. 12. 01.
108	Szigethy György	Lébény	Nemesdömölk	1808. 03. 03.
109	Pusztay Márton	Oroszháza	Bokod	1808. 03. 28.
110	Luthár János	Felsőpetróc	Nagybaráti	1808. 04. 03.
111	Rátz Dávid nemes	Ajka	Nemesdömölk	1808?
112	Szalai Pál	Kemenessömjén	Várpalota	1809. 04. 10.
113	Farnik Jonathán	Nagyveleg	Lajoskomárom	1809. 10. 20.
114	Kis József	Felsődörgicse		1809. 11. 29.
115	Kalivoda András	Szinye		1809?
116	?			
117	Kiss János	Tárnokréti	Várpalota	1810. 02. 20.
118	Horváth József nemes	Nemesládony	Légrád	1810. 03. 16.
119	Szalay Zsigmond nemes.	Szilsárkány		1810?
120	Perlaky Dávid nemes	Várpalota	Kerta	1810. 05. 11.
121	Magasy Dávid nemes	Nemesmagasi	Uraiújfalu	1810. 05. 22.
122	Klement Sámuel	Izmény	Dabrony	1810. 07. 14.
123	Molnár Károly György	Pest	Turócszentmárton	1810. 01. 23.
124	Esztergály Károly	Guta	Péter	1811. 01. 23.
125	Malatides Dávid	Súr		1811. 01. 26.
126	Fuhrmann János	Nagydorog		1811?
127	Gánts János	Farád	Uraiújfalu	1811. 11. 04.

A Leveles könyv

(Összeállította: Karl Jánosné Csepregi Erzsébet)

Nagy István püspök (szuperintendens) hivatalos levelezése 1802-től 1810-ig. Több mint 100 levél, nagyrészt magyar nyelvűek, de vannak latin, német nyelven íródottak is. Az elküldött leveleket megőrzésre egy nagy könyvbe másolták (Leveles könyv), ez volt az iktatás akkori módja. Az eredeti levelek másolatait helyi írástudó készítette (segédlelkész, tanító). Nagy Istvánt Kis János követte a püspöki székhelyen, a Leveles könyv Sárszentlőrincről Győrbe, az új püspöki székhelyre került, ahol még 35 éven keresztül gyűjtötték bele a levélmásolatokat.

Egyházkerülete ügyes-bajos dolgait intézi, békít, tanácsol, utasít, kér, érdeklődik, tájékoztat. E levelek tartalmuk ellenére is személyesek. A hivatalos hang távol áll tőle, újra és újra érzéseinek ad hangot, fájdalma, öröme, aggodalma, felháborodása, együttérzése csendül ki a sorokból. A levelek olvastán a felelős egyházvezetőn keresztül az az ember áll előttünk, aki küzd, fárad gyülekezeteiért, betegségei, öregsége dacára is szíve szeretetével pásztoralja népét.

A legtöbb levelet a kerületi felügyelőnek (inspector) írja, de olvasunk espereknek (senior) és más lelkészeknek szóló leveleket is.

A levelek témái:

1. Többnyire a lelkészek, tanítók megválasztása, szolgálatba állítása. Nagy István fájjalja, hogy sok helyen tudta nélkül vagy tanácsai ellenére választottak lelkészt. Megtiltja, hogy jóváhagyása, engedélye nélkül döntsön a gyülekezet a lelkészválasztásról. Sok esetben pártoskodások vannak egy-egy gyülekezetben, felmerül az is, hogy meghamisítják a választásokkal kapcsolatos szavazatokat. Egyházkerülete sok gyülekezetében békétlenség van, se szeri, se száma a zűrzavaros ügyeknek. Inti papjait erkölcstelen életmódjuk miatt, tanítókat, lelkészeket mozdítanak el állásukból, mert életvitelük megbotrányozó. Neki kell ilyen fájó esetekben tanácsot adni, döntéseket hozni vagy jóváhagyni.

2. Őt is sokszor támadják, gyakran kell védekeznie, mert azok haragja hull rá, akiknek kérését elutasította, akikkel nem értett egyet, akik szándékainak tisztaságát megkérdőjelezték. Nem küzd a maga igazáért, nem akar az igazság bajnoka lenni, nem akarja a békétlenséget fokozni saját sértettségével, Istenre bízva magát. A levelekből olyan kép tárul elénk, hogy szinte sehol nincs békesség a gyülekezetekben.

3. Ez időben készül az Újtestamentum és az új énekeskönyv kiadása. Nagy varakozással néz e kiadványok elé, és már előre biztatja a lelkészeket a kiadványok minél szélesebb körű elterjesztésére. Már hallja hírért az új énekeskönyv elleni tiltakozásnak, de bízik abban, hogy mindezek ellenére megszeretik majd a gyülekezetek az új énekeskönyvet.

4. Amikor ereje engedi, személyesen is felkeresi gyülekezeteit, de sokat betegeskedik, gyengélkedik. Szeme megfájdul az esténkénti gyertya melletti levélírástól, feje fáj, szédül.

5. Szívügye az ige szolgálata, a lelki tanítás. Küzd a gyülekezetekben folyó élet jó rendjéért, vágya, hogy lelkészei, tanítói példás életet éljenek.

6. Fontos számára az iskolákban folyó oktató, nevelő munka színvonala. Sokak közös vágya, hogy egy magyar nyelvű felsőbb iskolát valahol felállíthassanak, ehhez engedélyekért folyamodnak. Az ő püspöki szolgálati ideje alatt támad fel a vágy magyar evangélikus lelkészképző intézet alapítására is.

7. A közélet, a politika, a gazdasági előrehaladás kérdései látóterében vannak. Ez időben szorgalmazták a selyemhernyó-tenyésztés elterjesztését, ezt ő is támogatja, és lelkészeivel is támogatja.

8. Baráti hangú köszöntő, köszönő, részvétnyilvánító leveleit is olvashatjuk.

2

cibus extrahere vellet; terrae prædictæ locum tunc velle pro
 cum Suce protestantium Ecclesiastico in se transmutare illa
 statuat permanere Palatina Arceat, quod Suce Divici in
 regimine, sive contento, pacifice inter omnesque reges
 Cuius autem inter omnes Divitiis titulis reputari non possit
 hinc profecto quod Colon. Inani Prill. Regipod. in periculis
 Di. peractis a Italia & Constantin. Regia pendere.

In prima filia haec de aere propria Roania, ab-
tione et humali humore superius huc et auster, humilis
ex se huius officii aere et catredenti. Testimonium: Datum in
die 20. Feb. Anno Domini 1583

Prædicator Inf.
Dra. W. Wood
d. 16. May
1572 C

[illegible][illegible]

[illegible]

Liter & Testimonials

[illegible]

Supervisors procures extra supplies from Normal Pl.
solution Agit. & other materials expended. Reckoned in
our Seminars. In the year of 1 April, 1872
Suph. & dry Ecch. ing. & Trans. Ditch. Supervisors

Tisztelendő Tudos Professor Ur, nékem igen kedves de nagyon meg keseredett Jonathánom!

Sirjatok a sirokkal! A mint Tiszteleted szerette élete párjának hideg tetemei felett sűrű könny-hullatásokat ejtett: a mint Kedves Fiai, és egyetlen egy árva Leánya, tőlök elvált, és vég butsut vett szerelmes édes Annynak koporsóját szemeikből tsurdogált Könnyeikkel ásztották, úgy szintén keserűség fogta el az én szívemet is, a midőn Tiszt. Professor Raits Urnak meg hitt Jó barátunknak és Atyánkfiának hozzám botsátott és a leg közelebb elmúlt szombaton vett, szomorú Leveléből látnám. Nints többé T. T. Wietoris Jonathan Professor Urnak szerette Híves Társa! Meg szünt élni, annak akinek sok keserű életét életével édessé tudta tenni, sok fáradságos óráit enyhíteni! Meg szünt élni azon szerette szép Magzatinak, kikben még a késő maradék, látni fogja mit tehet az okos és bölts anyai nevelés! Meg szünt a ki, azon ő Jó barátnak is kiket nyájas, de soval meghintetett társalkodásával sokszor meg vidámitott, meg elevenített. De meg szünt nékem is élni, a ki kedves Sopronyban való létemkor tisztá atyafiságát, és kegyességét nagy örömmel tapasztaltam. Nagy az illy esetben a megszomorodott, és hagyatott feleknek bánatjok, nagy a seb is mellyét egyszerre gyógyítani, annál kevésbé el nyomni nem lehet, hanem idő kívántatik annak gyógyulására. Én azért mit tudjak Tiszteletednek, Kedves Magzatainak, és minden meg szomorodtaknak vigasztalásokra más egyebet mondani, hanem tsak ezt: sursum Corda, et sicci erunt oculi! Tudom jól hogy valamint a szép és példás harmoniában élő Collegái, Társai Tiszteletednek szomorúságában részt vesznek; úgy szintén a szeretet és a könnyőületesség buzdítja is arra, hogy a vigasztalásnak beszédével enyhítsék Tiszteletednek fájdalmas sebeit! Én pedig távol létemben is titkos fohászkodásimban esedezem a vigasztalásért az Egekbe. Illy indulattal, amidőn magamat Tiszteletednek igaz atyafiságába és barátságába tovább is ajánlanám, minden igaz tisztelettel vagyok és állhatatosan maradok T. Prof. Ur meghitt szíves barátom sogor Uramnak sz: Lörintzen die 16. Marty 802. tökéletes szívű szolgt. s atyafia Nagy István

Tekintetes Fő Inspektor Ur,
 Nekem különös Nagy Uram.
 Felséges Királyi Hellytartó Tanátsnák ezen ide zárt, kegyelmes
 Intimátumának valóságos mássát, vagy annál inkább sietek a Tek. Urral köte-
 lességem szerint közölni, mennél nagyobb és régen óhajtott öröm kimondást fog-
 lal önnön magába. Felséges Fejedelmünknek ditső kegyelme az, hogy engedelem
 adatik, és a mi édes Hazánknak kebelében egy ollyatény Jótanuló Műhelyt fel ál-
 lítani, mellyben kevesebb költséggel és fáradsággal és talán idővel nagyobb ha-
 szonnal is a szép tudományokat follytatni lehet. Itt igenis tsekély itéletem
 szerint a fő kérdés mindenkor az lesz, honnét vegyünk egy ollyatény gyökeres
 Fundust, a mellyből ez a nagy Torony felállíttathatik... Magára a Tek. Urnak
 messze terjedő álltallatására bizom ennek tsak valamennyire leendő
 feltalálását!... Azomba talán igen szükséges lenne azon nagy és fontos és a köz-
 jóra tzező tárgyról leendő való egyet értésről jó idején időt és helyet rendel-
 nünk.
 Az új Ország hátyveknél bevétele ellen meo mindegy ideig gyökereit
 megörögnék. Ez alja: intézkimét fej és kemény potkhat is meo tettem,
 de a mint a Felséges Királyi Uraknak jusszalkodó leveleiből vesze-
 rem hogy hajszálnak az intézkimé, főt inkább az eddig is ellenkező
 Gyelesek

Tekéntetes Fő Inspektor Ur, Nekem különös Nagy Uram! (Matkovits)

A Felséges Királyi Hellytartó Tanátsnak ezen ide zárt, kegyelmes
 Intimátumának valóságos mássát vagy annál inkább sietek a Tek. Urral köte-
 lességem szerint közölni, mennél nagyobb és régen óhajtott öröm kimondást fog-
 lal önnön magába. Felséges Fejedelmünknek ditső kegyelme az, hogy engedelem
 adatik a mi édes Hazánknak kebelében egy ollyatény Jótanuló Műhelyt fel ál-
 lítani, mellyben kevesebb költséggel és fáradsággal és talán idővel nagyobb ha-
 szonnal is a szép tudományokat follytatni lehet. Itt igenis tsekély itéletem
 szerint a fő kérdés mindenkor az lesz, honnét vegyünk egy ollyatény gyökeres
 Fundust, a mellyből ez a nagy Torony felállíttathatik... Magára a Tek. Urnak
 messze terjedő álltallatására bizom ennek tsak valamennyire leendő
 feltalálását!... Azomba talán igen szükséges lenne azon nagy és fontos és a köz-
 jóra tzező tárgyról leendő való egyet értésről jó idején időt és helyet rendel-
 nünk.

Az újj Énekes Könyveknek bévétele ellen még mind ez ideig Gyülekezeteink rugódoznak. Én atyai intéseimet szép és kemény szókkal is megtettem, de a mint a tisztelendő Senior Uraknak panaszkodó leveleiből veszem, nem hogy hajlanának az intésekre, sőt inkább az eddigis ellenkező Gyülekezetek, minden mi Istenes rendeléseink ellen motskos szókkal magokat ellene szegezik, sőt még annak meg-gondolót is szidalmazzzák. Én úgy gondolom hogy ezen kemény nyakú emberek valóban nem egyébbre méltók a megvetésnél, holott nem illendő bottal őket arra kényszeríteni. Majd a jó szívű Híveknek előtők világosító példajokat látván, ön-ként keresik, a mit most olly háládatlanul megvetettek.

Ezen mostan folyó Esztendő már az ő végére siet és sokan közülünk azt fájdal-mas könnyhullatással fedezik bé. Én tellyes szívből kívánom, hogy a Jó Isten a Tek. Urat egész Őri házával tegye olly áldottá, hogy mind az Ő esztendőt örömmel bé fejezhesse, mind az újjra boldogul fel virradhasson, és ennek minden részeit sok Isteni áldásokkal tölthesse és végezhesse, és egykor az időkig tartó Esztendők el múlván végnélkül való Esztendőket örömmel élhessen. Amen! Magamat tapasztalt Őri kegyességébe ajánlott minden igaz tisztelettel vagyok és állhatatosan maradok Sz Lörintz 1806 Nagy Istvány Superintendens

88
Gyülekezetek, minden mi Istenes rendeléseink ellen motskos szókkal magokat ellene szegezik, sőt még annak meg-gondolót is szidalmazzzák. Én úgy gondolom hogy ezen kemény nyakú emberek valóban nem egyébbre méltók a megvetésnél, holott nem illendő bottal őket arra kényszeríteni. Majd a jó szívű Híveknek előtők világosító példajokat látván, ön-ként keresik, a mit most olly háládatlanul megvetettek.

Ezen mostan folyó Esztendő már az ő végére siet és sokan közülünk azt fájdal-mas könnyhullatással fedezik bé. Én tellyes szívből kívánom, hogy a Jó Isten a Tek. Urat egész Őri házával tegye olly áldottá, hogy mind az Ő esztendőt örömmel bé fejezhesse, mind az újjra boldogul fel virradhasson, és ennek minden részeit sok Isteni áldásokkal tölthesse és végezhesse, és egykor az időkig tartó Esztendők el múlván végnélkül való Esztendőket örömmel élhessen. Amen! Magamat tapasztalt Őri kegyességébe ajánlott minden igaz tisztelettel vagyok és állhatatosan maradok Sz Lörintz 1806 Nagy Istvány Superintendens.

Szemelvények a levelekből

Tek. Fő. Inspector Ur! (Paul Matkovich)

...
Igen nagy örömömre és vigasztalásomra lett volna az énnékem, hogyha a tartandó Tiszt és Tek Gyűlésnek itt nálunk szállást adhattam, és az olly nagy és Uri társasságban hálaadó áldozatomat, az én Jóltévő Istenemnek mind azon hozzám kegyelemből meg mutatott jótéteményeiért meg tehettem és az Egekbe botsáthattam volna, a mellyeket ötven Esztendeig folytatott Egyházi hivatalyomban velem tselekedett, és sok erőtlenségemben velem volt. De mint-hogy az időnek mostohasága, és az utnak messzesége miatt ezt a szerentsét nem reménylhetem, szintén olly hálaadó szívvvel veszem Tek. Urnak, azon szívbéli áldás kívánságait, mellyet hozzám botsátott kegyes Levelében jeleníteni méltotztatik, mintha Uri jelentésekben részesülhettem volna. Fogyatkozik már az erőm, összeve verődnek térdeim és lassanként lefolydogály az óra, és oh melly igen kívánom, hogy hamar ott lehessek az én Jubileumomon a hol többé nem nyom a terh, nem is a bánat, Keserűség, és a meg szomorítottás, hanem annál vig örömben élni fogok, a Kinek ha sok erőtlenségek és viszontagságok között, de híven törekedtem szolgálni. És ez az a mit a mi Fő Püspökünk az Úr Jézus tőlünk meg Kíván, és az a mire jutalmat ígért. Illy bizonyos reménységgel enyhítem vénségemnek terhes napjait, a ki is a Tek Urnak Uri Házának minden Isteni áldásokat kívánván, s magamat Kegyessegebe ajánlván, vagyok Tek. Fő. Inspector Ur drága Nagy Jó Uramnak.

Sz: Lörintzen die 16 April. 1803 igazán tisztelő szolgálja Nagy Istvány

Tisztelendő Tudos Pro-Senior Úr! (Jos. Szakonyi)

Felette sok, és boszus munkát okozott már nékünk Vanyola, a mellyet másnak nem, hanem a Rev. Erhard sok illetlen Excessusainak lehet tulajdonítani. Mi a dolgot már nem szépíthetjük, holott a tapasztalás nyilván meg tanított, hogy Tisztel. Erhard Urnak mind ez ideig akár melly Kegyes Atyai intések, kérések, és fenyítékek is nem használhattak, és semmi-képpen arra nem bírhatták, hogy meg gondolta volna, mellyek az ő békességére szolgálnának; sőt inkább a mi Atyai intézeteinkel vissza élván régi erkölcs-telekseibe mind jobban jobban elmerül. Rettenetes olvasni, tsak azon instan-tiáját is a Vanyolai Gyülekezetnek, mellyet Teként. Fő Insp. Ur de dato 10 Dec. 1802 bé nyújtott vala. Én mind azoknak vagy annál is hitelességet adok, mivel hogy maga Rev. Erhard hozzám botsátott Levelében meg vallja, hogy vala melly Disznó Tórtban a Duda Dudulásra, még pipáját is szájában tartván, nyilván, Nagy Kevélyen dudult vala. Rut, fertelmes és botrántoztató tselekedet ez, egy Egyházi személytől, és botrántoztató, és valóban nem méltó azon sz. hivatalyra. Mihez képest, hogy az Egyházi Szolgálat ne szidalmaztassék, minden további kedvezés, és hallasztás nélkül, T. Erhard Ur Vonyolából kimozdíttassék, nem

várván más Ekklesiába való hivatalyt, a melly ha maga meg alázását látni fogjuk, következhetik, a más Ekklesiába való által tétel. Tek. Fő. Insp. Urnak is ez az ő meg határozott kívánsága és velem meg egyező akaratja, minek utánna a nékie is bé adott panaszokat meg látta, és arra maga Vonyolára kimenvén a dolgot meg vizsgálta, a mint ezt T. Sogor Uram a hozzám botsátott Indorsatából láthatta. Éllyen azért T. Sog Uram minden további kedvezés nélkül auctoritásával, hogy mind magunknak s mind Vonyolának nyugodalmat szerezzünk.

...

Szemeimnek fájási főképpen gyertyánál többet nem engednek; hanem minden kedves feleit tisztelvén: Sz: Lörintzen Die 11 Jan. 1803. igaz atyafi Szolg. Sogora Nagy István.

Tisztelendő Fő Senior Ur! (Artner)

Igen nagy fájdalommal és megilletődéssel olvasom én Tisztel. Sogor Uramnak hozzám botsátott azon betses levelét, a mellyben a többi között súlyos betegségét jelenteni méltóztatott, de hála adó szívvvel vettem. Hogy a Jó Isten azon nyavalyájából ismét felépítette. Tegye azt az Úr Isten állandóvá, és nyujtson meg folytatkozott ereje helyett új erőt, hasznos hivatalyának még sokáig tartó folytatására. Már mi lassan ballyagunk a rév parthoz, a nyugodalomra s engemet is igen környékeznak az vénségnek erőtelenségei, és különösen a fej szédelgések, mellyek is okozzák, hogy illy későre maradott betses levelére való feleletem.

...

Sz. Lörincen Die 12 April 1802 Nagy István Superintendens.

Tisztelendő Fő Senior Ur! (Kárász)

Tek. Fő Inspector Matkovich ur közlötö velem Gralis Inspector Balog Péter Ő Excellentziájának hozzá botsátott azon Levelét mellyben igen intetünk az olly Tanitokra szemes vigyázással lenni, akik talán hivatalyokat vagy igen resten, vagy nem a tiszta Evangyeliom szerint folytatják. Minden Kétség kivül ez a Bétsben lévő Deputatus Urainknak a Felségtől szemekre vettetett. Ez ugyan nem gondolhatom, hogy közöttünk találkoznának, kik tévelygő tudományt hinenének a Gyülekezetekben, de némellyeknek erkölcstelen és botrántoztató magok viselések nyilván vagynak, és előttem is esméretesek. Mihez képest bizodalmassan kérem, sőt tiszteltem szerint kötelezem T. Drága Jó Uramat, méltóztasék Megyéjében lévő, mind a Lelki Tanitokra, s mind különösen az oskola Mesterekre, kikre a nevelkedők bizattattak, különös vigyázással lenni, és egy szoros Senioralis Visitatiot, minden idő hallasztás nélkül tartani. Fő dolga légyen Tiszteletednek azon tartando Visitatioban szorossan meg vizsgálni a Tanitokat mind a Tudományra, s mind az ő erköltsökre és életek folyására nézve. Kötelezze őket a katekizálásra, és hogy mindeneket annál jobban kitanulhasson, vizsgálja meg azoknak munkájokat. Itt többekre nem kötelezem Tisztele-

tedet, meg győzetetve lévén azonkívül is Istenházához való igaz buzgóságában. Ha mi fogyatkozásokat fog, akár melyik félben tapasztalni azokat nyilván feldjé, és tudtomra is adni ne terhelytessék, hogy így egy értelemmel a botránkozásokat ki írthassuk, és az Egyházi hivataly ne szidalmaztassék.

...

Hirtelen halállal holt meg Perlaky ur. Mit gondolt Tiszt. Senior Uram azon időtől fogva az énekes könyvnek revisioja eránt? Pápán, Pápára tettük a Terminust, és ugyan Velsz Mihály Urhoz. De az is meg halálazott, és így a szálból ottan ki fogytunk. Azon munkához így szükséges képpen hozzá kell fogunk, kérem ez eránt való gondolatit nékem hallasztás nélkül voltaképpen meg írni méltostassék, hogy így az öszve jövetelre ideje korán rendelést tétessék. Az énekek már nálam mind együtt vagynak, tsak a censurára várakoznak. Többire Sz. Lörincen Die 12 April 1802 Nagy István Superintendens.

Tekéntetes Fő Inspector Úr!

...

Az új Testamentomnak világosságra való jövését sokan ohajtva várják. Bár tsak előre tudhatnánk, és így hirt adhatnánk a Vevőknek, hogy mennyiben fog egy Exemplár telni. A szemeimmel most is sokat szenvedek, és így minden erőltetés ártalmas lévén rekesztem egész szívvél minden áldásokat kívánván s magamat tapasztalt kegyességeibe ajánlott, minden igaz tisztelettel vagyok és maradok Tek. Fő Inspector uramnak igaz tisztelő szolgálja Sz: Lörintzen 15. Febr. 1803. Nagy Istvány

Teként. Fő Inspector Ur!

...

Az új Testamentumok eránt igen is fogok itt rendelést tenni, és végére járni, hány Exemplárok kívántatni, de mint hogy ezen a tájon kevesek a Magyar Gyülekezetek, szükség az oda felvalokat ez eránt tudoséttani, melyet is ki bostátandó Currensembe végbe fogok vinni. Többire Sz: Lörintzen die 20. Maj 1803. Nagy Istvány

Bizodalmas Kedves Uram Öcsém! (Georg Hrábovszky)

...

Valamelly igen szükségesek az Új Testamentumok, olly nehéznek látom most, a pénznek szüksége miatt azoknak ki osztogatások. Majd mindenek drágállani fogják 25 garassával a Cruda, a mihez járul a békötésre leg alább 10 garas. A Posonyból való le hozattatások is költséges is. Itt nálunk kevés a magyarság, és azért alig bizhatunk sokhoz az egy Lörintzen kívül. Itt is pedig igen kevés ház

találtatik, ahol Uj Testamentom vagy egész Biblia nem volna... előre látom, hogy sok idő kell miglen ki oszthatjuk.

Tsak igen meg tetszett Fő Inspector Urunknak fáradhatatlan munkássága, és a Vallásban való buzgósága. A mint írja, a Graduálunk sajto alá való Készítésit, és annak revisioját Fő Senior Kárász Urral együtt keze alá vette, és már el is végezte. Ez ugyan nekünk szégyen, mint kiket egyedül illetett annak el készítése és közre való botsátása, de minthogy bennünket egy kalap alá nem lehetett venni, méltán köszönettel vehetjük, és nem gondolnám, hogy valaki az ellen szólana, vagy annál is kevésbé, mint hogy egy érdemes T. Urral együtt munkálodtak. Ha majd kezemhez vejendem az egész elkészült munkát, fogom Uram Ötsémet magamhoz fárasztani.

...

Sz: Lörintzen die 21. Marty 1804 Nagy István Sup.

Tisztelendő Tudós Senior Ur!

...

Tegnapi napon vettem én a Felséges Királyi helytartó tanácsnak Sub numero 20343 kegyelmes Intimatumát, a mellynek is valóságos mássát ide ezen írásonnak más részére tévén meg küldöm, azon kegyelmes Intimatomhoz adatott Szederfa és Selyem Bogár Nevelésről való oktatásból tsak tizenkét magyar Exemplárok jöttek hozzám, a mellyekből is egyet T. Sógor Urammal közleni kívánok, igen sajnálván, hogy a többi T. Senior Ur közzül mindeniknek nem juthat. Már több ízben is jött hozzám a selyem terjesztésről való illy kegyelmes rendelések a Felséges Helytartó Tanátsnak, mihez képest kötelességünkben áll annak elől mozdításában minden szorgalmatossággal munkálódnunk.

A Gyülekezeteinkben bé hozandó Uj énekes könyvek eránt én Fejér János Ur Sógor Uram által olly rendelést tettem, hogy bé kötelve küldene 1000 Exemplárokat, de még mind ez ideig semmi sem jött. Azoknak béhozattatások eránt az az én gondolatom, igen illendő volna azokat Advent első Vasárnapjára mint az Anyaszentegyház első napjára hallasztani, a mint is itt nálam arra hírdettetett. Azon időre tsak ugyan minden gyülekezetek, magoknak a könyveket meg szerezhetik.

Mindenfelől a nagy vérontásnak szomorú híre hallatik, melly ha ki ütne gondja legyen T. Sógor Uramnak arra, hogy a Megyéjében lévő Gyülekezeteinkben a Felséges Fejedelmünknek Igazságos Fegyverének szerentsés elől meneteljéért buzgóságos esedezések legyenek. Szintén ugyan erre szükség figyelmezni a mostan bé álló Ország Gyűlésének boldog folytatásáért, és szerentsés el végezéséért. Többire, a midőn minden lelki és testi áldásokat kívánnék, s Tisz. Hugom Asszonyt, és Kedveseit Atyafiságossan köszönténem vagyok s állhatatossan maradok. Sz Lörintz 10 Sber 1805. Nagy István Superintendens

...
Ez meg lévén die 8ra Bokodi és Pusztavámi Ecclesiákba siettem és különösen ezen utolsóban akadtam meg, holott a Predikátor Mester és Gyülekezet között már régen tapasztaltatott botrányoztató zürzavarokat, lekívánván tsendesétteni, egész Gyülekezet nagy lármával tsak azt kiáltozta: mi általán fogva meg nem tartjuk a mi mostani Predikátor Urunkat, hanem változást kívánunk. Igaz, hogy ez a nép zabolátlan gorombaságra fakadott Tanítója ellen, de azt is egyenes szívvel meg kell vallanom, hogy T. Greskovits Ur maga rendetlen viselése által tselekedte azt, hogy ez a nép ellene támadott, és még a Mlságos Földes Uraság előtt is magát olly el szenvedhetetlenné tette, hogy általán fogva szükséges Ő Kegyelmének onnét való elmozdítása, a mint ezt bizonyítja azon én Comissiomból tett Investigatio, mellyet T. Nagy Pál Ur fel menetelem előtt in facie loci tett vala. Pusztavámról délelőtt Velegre érkeztem, a hol mindenek jó rendben és békességben találtam, de itt azon váratlan szerencsétlenség értt, hogy a hideglölés gyötrött vala. Velegről die 9ra estvére Surra jöttem, a honnét fel tett szándékom szerint fel felé szándékoztam némmel Ekklesiáknak látásokra, ugy a Tek. Urnak tiszteletére de itt is a hideg kitörvén kényteleníttem szándékomat félbe szakasztani, és magamnak nyugodalmat szerzeni. Surról másnap Csernyére által mentem, és onnét 11ra Palotára. Itt igen nagy a Gyülekezet között való pártolás és hasonlás. Az Elöljárók némellyek T. Balog Ur ellen dühösködnék, többire pedig szorosan mellette vagynak, ellene tett vádolásokat hamisítják hathatossan pártját fogják, és minden igaz tisztelettel hozzá viseltetnek. Tiszt. Urnak ellenségei, sem tudományára, sem erköltséire nézve, semmi olly méltó okokat elől nem adhatnak, a mellyekért itt a változásnak meg kellenie lenni, de maga Tisztel Ur esedezik, a tisztességesen meg eshető változásért, tsak hogy a Gyülekezet között támadott zürzavar le tsendesíthetnék. Valóban ezen Tisztel. Ur, a Palotából való meg szabadulást meg érdemli, de hogyan tselekedhetjük, hogy mi ezen tzélt el érthessük? Szükség sok okokra nézve, hogy mind némelly Tanítókra, és hallgatókra nézve az illy változás meg légyen. Sok helyeken a Kösség bizonyos okokból kiált, sok Tanítók fohászkodnak, és maga a dolog is kívánja, de az én kezeim meg köttettek, minden iparkodásim meg gátoltatnak, holott többire a Gyülekezetek, minden előre tett jelentés nélkül magok tetszése szerint visznek bé Tanítókat. Meg gátoltatom tehát, hogy le tett hitem szerint az Ecclesiákról gondot nem viselhetek. Ez a borzaszto gondolat, nékem sok nyughatatlan napokat és éjszakákat okoz, és már hanyatlani kezdő öregségemet felesleg terhelli. Ki ment, vagy ki mégyen Dömölkre most sem tudom bizonyosan. Vettem ugyan egy bizonyos dologban Tek. Vidos Miklós Assessor Urnak Levelét, a mellyben jelentést téssen, hogy T. Gödör ur hivattatott, és el is fogadta a hivatalyt, de ismét az esett értésemre, hogy azon le mondott légyen. Ha Tisztel. Gödör Úr változna, igen helyesen esnék, és én is Ő kegyelmét, ha meg kérdeztem volna szántam Dömölkre, tsak hogy vigyázó szemet tehetnénk helyébe, olly érdemes személyt rendelni, a ki által a változásra ajtó nyittatnék. Többire Sz:Lörintzen 24. Maj 1802 Nagy István Supr.

...
Lehetetlen a mi Tanuló ifjainknak Debreczeni, Sáros Pataki, vagy Miskolczi R. Helyeken tanulniok ha bár Theologicum Institutum lenne is valamelly városokban. Mert el halgatván azt hogy a mi ifjainknak több olly nyelveket meg kell tanulni melyeket ezen városokban nem tanulhatni; tsak azt mondom, mire mennének a pallérozodásban? Mihez képest akar miként hányom vetem is a részünkről botsáttatott feleletet, mindenképpen leg helyesebbnek lenni találok: Melly szerint, ha mind a négy Superintendentiák procedáltak volna, ki nyerhetnének azt, hogy az afféle Theologicum Institutumot (mert Akadémiát ugyse állíthatnánk – magunk – amazokkal pedig állítani nem tanácsos) melly az adott feleletnek mindjárt első puntumban kerestetik. Posonyban azon mód szerint állíthatnánk, a mellyben osztán jó Lelki Tanítók firmaltathatnának, e mellett pedig a 3dik puntumban ki tett mod szerint, jó professorokra is szert tehetnénk, s szabadságunkat is fenn tartanánk. Aki többnyire Szent Lőrincz die 27 Marc. 1810.

Sikos István kővágóörsi lelkész köszöntő verse Nagy István lelkésszé avatásának 50 éves jubileumára. Címoldal és részlet.

A
JÖVENDŐK
EGY HALANDÓNAK HALHATATLAN SZEME ELŐTT
FELVONT KÁRPITON-TÚL.
A' MIDŐN
FO-TISZTELENDO 'S TUDÓS
NAGY ISTVÁN UR,
DUNAN-TÚL VALÓ ERDEMEKKEL TÚNDÓKLÓ
EVÁNG. SUPERINTENDENS,
'S TEKENTETES NEMES TOLNA VARMEGYEI
HITES TÁBLA-BIRO-UR,
's a' t.
PÁPI HIVATALJÁNAK JUBILEUMÁT,
ÖTVEN ESTENDŐK MÚLVA,
MDCCCIII. XI^{edik} HÓ^{ndikán}
SZENT-LÖRINTZENN
INNEPELNE, SZENTELNE,
ÉNERELTE
FORD. — SIKOS ISTVÁN
KÓVAGO-ÖRSI EV. PRED.

SOPRONYBAN,
SZIESZ ANTAL JÓZSEF BETÖRVEL

1 8 0 5.

Jobb 's bal serpenyejét megtöltvén emberi tetnek
 Érdeme, melyet szált a' szabadossb akarat.
 Nem mások, t'fak ezek vettettek latra, mi könnyű,
 Hogyha falakjától tífza az emberi tet!
 Melly fok ezer most feltámadt bámúlva t'fudálja;
 Olly fok tettei közt egyre-is itt nem akad. —

Megszóllamlík az Ég, *harmónia* zengedez onnént,
 'S most hoz az angyali nép pálma, olajfa, babért.
 Menőyei illatjok, termette az égi nagy *Eden*,
 Angyali újj fonván illy kofzorókba delin.
 A' ki Hatalmasnak jobbán ül, téfzi fejére
 A' Jóknak 's onnént nem fog elafzni foha. . .

„Minden gyermekimet szeretém egyforma kegyelsen:
 „Engem', mond, nem mind tífztele, féle, követ.
 „E' kofzorút enyimnek ígertem, 's a' ki amottan
 „Elvévén a' jót, erre mi hafzna reményl?, —

Folynak könnyek' özönjei, hullanak ott az örömtől:
 Itt a' bánatnak kinja fatolja szemet.
 „Ezt az örök kegyelem 's az igazság hozza magával,
 „Ezt kívánja erős ifeni tífzta szavam.
 „Megmondhatták Böltseid: a' mit egy óra elhallafzt,
 „Azt az örökség-is vízfza nem adja foha.
 „Menjetek el kiki a' maga érdemlette helyére — — — „
 'S a' karpit leefik mennyei lelkem előtt. —

Mikor a' Jövendő lelkemnek így megnyíl,
 'S elmém nagy tárgyain repül, mint sebes nyíl;
 Tífztes Ősz, az Urnak ki vagy hű Fő Papja,
 Kíre derült élet' leghofzfzabbik napja;

Már ötven esztendőn áldozsz az Oltárnál,
Láttam egy kofzorú Néked-is készen áll.

„Nagy István' érdem'i' érdem - koronája,

„Ha éltének lefoly ott homok - órája.„

Ez a' fellalírás 's Helyed felemelve

A' szent Atyák között vagyon kijelelve;

Lelki Gyermekeid, kiknek ezer száma,

Körüle, ég rajtok ditsősleg' villáma.

Óh miként áldanak halhatatlan nyelvel,

Valamint itt áldunk szent tűzzel, szent kedvel.

Egy Cherub o'zlopod' most véli 's ezt mondja:

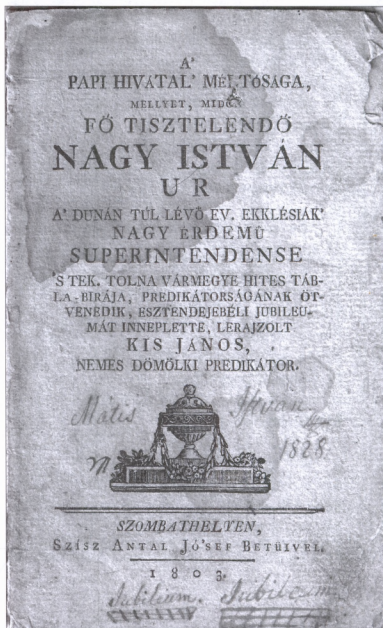
„Az Urnak Hivére vagyon ilyen gondja.„

A' másik betüket vág - rá illy ^{tengekben:}

„Ki Nagy volt a' Földön, Nagy lesz itt Mennyek-
ben!„

Kis János nemesdömölki lelkész köszöntő verse Nagy István lelkésszé avatásának 50 éves jubileumára. Címoldal és részlet.

Hevülj, lelkem, szentebb lángokra
 Emelkedj, felségesb hangokra,
 Örvendj szívem kívül belől,
 Mert a' ki feregünk' záflóját
 Tartja nyájunk' fő tanítóját
 E' ditsők közt látom elől!
 Hirdesd a' világ hallására,
 Hogy itt is vagynak érdemek,
 'S a' kik ditső ragyogására
 Néznek, nem mind irigy szemek.

Óh te, fzelíd jóság' rajzatja,
 Vének' barátja, ifjak' attya
 Kegyes ör állók' példája,
 Melly örömet adhat szívednek
 Hiven folytatott Szent tisztednek
 Ötven elztendő pallyája,
 Midőn ma imádva számlálad
 Istened' fok kegyelmeit
 'S öröm könyvek között hálálad
 Életed szép örömeit.

Hát ha még véges napod lejár
 Melly fokkal ízebb öröm özön vár
 Rád, tisztes Ősz, kegyes fő Pap!
 Látom, látom a' szent karokkal

Mint

Mint vígad, 's örök sugárokkal
Ragyog, mint mennyei Szent nap;
De, óh Isten, esdeklünk kérünk,
Késleld a' futó napokat,
Hadd legyen foká hív vezérünk
'S adj tovább is fok Nagyokat!

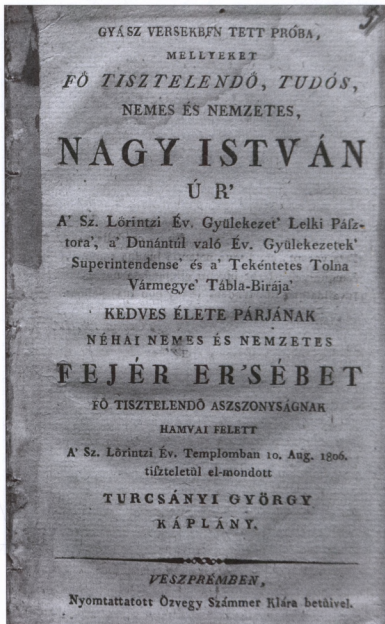

die 2. Sept. Horvát Györgynek felesége, Kötő Katalin Asszony halott.
gyermekét születés után három hét alatt elhunyt, és megfagyott.
már nagy halotti elmélkedéssel eltemették.
die 3. Sept. Székely Jánosnak 2. Eke Cse Lászlónak felesége -
† die 8. Sept. Az én kedves Hitves Társom Nemes Fejér Örsébet Asszony
et. 55. évesen 11 órakor hirtelen meghalt, és die 10. Sept.
az én holtig való keserűségemre számos gyülekezeti
jelenlétében Magyar és Német nyelven tartott halotti elmélkedéssel
eltemették.
die 4. Oktob. Duna Pálosnak 11 évi. Jutka Lászlónak felesége -
die 6. Oktob. Teller Mihálynak 9. évi. Mihály felesége -
die 7. Oktob. - Székely Jánosnak felesége, Kötő Katalin Asszony
halotti elmélkedéssel eltemették.

1806. die 8. Sept.

Az én kedves Hitves Társom Nemes Fejér Örsébet Asszony et. 55. 11 órakor
tsendessen el-nyugodott, és die. 10. Sept az én holtig való keserűségemre számos
gyülekezeti jelenlétében Magyar és Német nyelven tartott halotti elmélkedés-
sel el-takarítottatott.

Turcsányi György sárszentlőrinci segédlelkésznek Nagy István felesége, Fejér Erzsébet halálára írt búcsúztató verse. Címoldal és részlet.

Ha egy titkos féreg emészti éltünket:

Könnyen meg-öli ez minden örömtünket.

Végre jön a' halál, — be-fogja szemünket,

El-zárja minden mi földi reményünket!!!

Ez éltünk' folyása' első-rajzolatja: *)

Ezt szólja és nekünk nyilván hangoztatja

FŐ TISZTELENDŐ NAGY ISTVÁN Urunk'

Párja;

Kinek por-hamvait már gyálfedél zárja.

Nemes és Nemzetes FEJÉR ER'SÉBETÜNK

Kihez tiszteletül ölzve sereglettünk.

Veszprém' városa volt, hol a' napot látta,

Leg-elsőben, 's Istent esmérte, imádta.

Korán, még tizenhat elztendős korába, —

Lépett a' Házások' fel-szentelt sorába.

Repült kedves NAGYJA' szerető ölébe,

Barátját, Angyalát lelte Kedvesébe.

Mint árnyék a' testét; azolta követte,

Ha sirt, ha örvendett, Őt'-is érdeklette.

Szemérmes tsókokkal mézelte napjait;

Öfzlatta hánatit, el-űzte gondjait.

Itt — tsak itt lakozott két testben egy lélek,

Magok az Égiek barátkoztak VÉLEK! —

Példás, kegyességet mutatott élete:

Egy testesült angyalt szelid viselete.

Azfizonyi - nemének volt álló-tsillaga,

Melly magát meg-vonva tsendesesen villaga.

Ar-

Ártatlan viola mint a' kőszirton nyő.
 El-rejtve virágzik, — bal'samoz, — hal:
 Igy Ő,
 Mit Neméről ditsér Salamon' bölts szája,
 Annak Ő nála volt örökös hazája.
 Szive nem több, tsak két részekre osztozott
 Istene 's Férje köz'tt lebegett — habozott.
 E' kettőre nézett: e' kettőt szerette:
 A' többit, mint semmit, mind hátra-vetette,
 AMAZT ha imádta; EZT ismét tisztelte,
 Előre számára a' jót ki-kémlelte.
 Lelkében egy örök innepet szentele,
 Öröm 's a' bú szivét Istenhez emelé.
 Ez égi Atyjával végig harátkozott.
 Ennek panaszkodott: Ennek imádkozott.
 Ha szenvedési köz'tt égbe kívánczozott:
 Akkor kedves NAGYJÁN búsult, siránko-
 zott. —
 Még-is e' nagy VIRTUST be sok bánat érte!
 Őtet a' böltsőtől a' sirig kísérte.
 Kevés szünórái voltak életébe,
 Mellyben nem mártatott jajok' keservébe.
 Igy tölt-el életében ötven-öt éltendő,
 Ha hogy szenvednünk kell egy óra sok idő!
 Erőtlen edénynek mondják a' szép Nemet;
 Ez el-vette tőlünk az erő-érdemet.
 A' szenvedésekben Jóbbhoz hasonlított,
 Kit az örök Végzés próbált és tisztított:
 De még-is tsendesen, békével viselte,
 A' mivel a' nagy Úr' keze meg-terhelte!!
 Meg-

Meg-áltt. Nem mozdítá semmi ki helyéből,
Mint az éggel szomszéd tserfát gyökere-
ből —

Bár, mint ostromolják a' télnek szelei;

A' terhes felyhőnek harsogó tüzei.

Ha ötöt ezerfzer viadalra hívják,

Sereggel — egyenként kedvekre bár vívják;

De meg-áll, mind végig a' próbát ki-állja,

Századokig fent-áll, ez erdők királyja.

Igy Ő: A' hit, remény, az égi szeretet,

Lelkével győzetett minden késértetet.

Tudta keserveit csak addig viseli;

Míg a' Mennynek Ura azt meg-elégeli:

Akkor szenvedésit örömmel fel-váltja;

Nevén Őt' a' Mennybe maga bé-kiáltja.

Itten csak kézfület, vándorlás élete:

Ott bődög napinak nem lefűz végezete.

A' szentek' szent napja égről el-nem tűnik,

Nekik világít'ni soha meg nem szűnik.

Tudta Kedveseit ott újra meg-leli:

A' szent harmóniát vélek énekeli.

Ez az édes remény Őt' által-késérte —

A' égbe, hol már most jutalmait érte.

Él, vígad most lelke Atyánk' országában,

Örökén virágzó mennyei hazában.

Teste-is tsendesen szenderedvén várja:

Mig az örök éjnek fel-nem nyílik zárja.

De minek-előtte végképpen el-menne;

'S ama nagy éjjelnek karjain pihenne:

Sza-

Szabad legyen szólnom e' Ditsó' nevében,
Végbütsű szavait el-mond'nom képebe.

Kedves FÉRJEM! kinek széles érdemei,
Ditsó virtusokkal fénylenek tettei.
Jezus Fő-püspökünk' hiv képviselője.
Reád bizattatott az Úrnak szőlője.
Méltán illik Reád NAGY 's ISTVÁN nevezet,
Mindenik virtusid' templomába vezet.
Nagy vagy érdemedben 's a mártir korona —
Mennyei lelkednek már rég tulajdona.
Ezret vezérlettel Olimp' hegyeire,
Az isteni nektár' édes vizeire.
Nyelved és életed mind oda-mutatnak,
Hol örök virágzó ifjúságot adnak.
Ezer meg ezeren buzgó háládással
Emelik kezeket, áldnak, 's könnyhullás-
sal —

Kérik az Égeket, nyújtsák életedet,
Mig nem lefűz, ki méltán ülhesse helyedet.
Óh! be sok gyász, bánat érte már fejedet,
Mellyek ezerképen szaggatták szivedet
Mint 'köfzál-a' tenger' fenekén meg-áltál:
Minden inségekkel bátran szembe-fzálltál.
Sereggel tódultak R'ád tenger' hajjai,
Öfzve-törték még-is Rajtad hullámjai.
Ha bár ostromoltak az égnek nyilai,
Meg-álltál, mint hajdan az Isten' fiai.
De Reád tekintvén, könnyeim tsordólnak,
Bé-börödzött sebid tudom ki-újulnak.
Nagy

Az Atya, Fiú és Szent Lélek, egy bizony Örök Istennek nevében légyen ezen és utolsó és megmásolhatatlan Intézetem!

Szüntelen elmémben forgatván az Élet és Halál Urának, az ő követje Ezaiás Proféta által, Ezekiás királynak tett azon parantsolattját: rendeld el, a te Házadat, mert meg halsz te, és nem élsz. Én is minekelőtt, d ieam bizonyosan következendő halálomnak bizonytalan ideje és órája el-közelítne, még ép elmével, és nagy öregségemhez képest egészséges Testel lévén, tészem ezen én végső, és változhatatlanul meg tartandó rendelésemet. És ugyan

Először.

Az én halhatatlan Lelkemet, melyet az Istennek Fia, az Úr Jézus, az ő én érettem való Kín-Szenvedésével, és Halálával, az örök haláltól meg Szabadított, és az ő benne igazán hívőknek a Testi halált, a bődög életre való bémenetelnek útjává tette ajánlom az én Mennyei Atyámnak áldott kezébe; Testemet pedig a bődög feltámadásnak tsalhatatlan reménysége alatt a földnek az ő Anyjának.

Másodszor.

Minthogy az Isteni bölcsesség az én első, igen kedves Feleségemtől Nemes Varga Katalin Asszonytól Született Gyermkeimet a halál által az ő Mennyei igaz

Hazájokba én előttem bé szólította: tehát előttem magát mindenkor jo erkölcsvel tudvalevő unokámat Szeniczei Bárány Pál fiskalist, kit azon kötelességeknek szentül léendő megtartására szoktattam, melyeket Teremtőjének, királyának, Jól tévőjének és önnön magának tartozik minden akárminémű néven nevezendő Javaimban, mint saját keresményemből valóságos univtersális Kezesemnek és Hagyományosomnak, meg másolhatatlanul rendelem és kinevezem, oly módokkal hogy Tekintetes Somogy N. Megyeben Boronkán lakozó, s nevezett szerint Tek. Gyulai Pál Josef és Gyulai Pál Gábor Tekintetes Nemes Somogy vármegyének hiteles Tábla Bíró Urától szerzett, és nékem az 1807dik esztendőben, Sz. György Havának 29dik napján, a Tekintetes káptalán előtt tízhat ezer forintokban örökös jussal bevallott jószágaimat egyedül maga Bárány Pál unokám örökösöm s léendő törvény természet szerint mindkét ágon lévő tiszta ágyból származandó gyermekei örökös Jussal mint tulajdonokat szabadon bírhatnák. Mindazonáltal, hogyha az Isten Gyermeke nélkül evilágból Bárány Pál unokámat kiszólítaná és az ő gyermekei is ha lennének deficiálnának, avagy csak özvegyet hagyja maga után, tehát azon esetben, annak özvegye, míglen Bárány Pál unokámnak nevét viselendő, a fellebb írott s általam szerzett jószágomnak jövedelmét, mint haszonvívő használhassa ugyan, de a jószágot, nem különben a rajta fekvő Jussionalis summát, hogyha valamely semmikép általam nem reménylhető úton azon jószágtól el esnének, minden terh és öszve zavarás nélkül meg tartani, és férhez menetelével maga az özvegy; ha pedig férjhez nem menne, halálával jussossai mindgyárást egészen a Szent Lőrinczi Augustana Vallást tartó Evangyelika Eklezsiának, melyben leg több életemnek napjait, mint Pap töltöttem el, bírásába bocsátom és örökös jussal által adni tartoznak. Mely Eklezsiának Elöljárói ezen Jószágot soha a Szent Lőrinczi Eklezsiától el ne idegenítsék, hanem szoros kötelességek legyen annak jövedelmét jó lélek esmérettel ezen következendőkre fordítani Esztendőnként! Es ugyan

1ször A Templom szükségére 150 az az száz ötven forintokat.

2ször A Deák oskolának szükségére 150 az az száz ötven forintokat.

3ször A Szent Lőrinczi első Professornak esztendőnként rendes fizetésén fellül 200 az az két száz forintokat.

4szer A rendes Professor Úr mellett lévő Professornak 100 az az száz forintokat.

5ször A mi az említett Jószág esztendei jövedelméből ezen Summán fellül meg marad, az fordítassék a Szent Lőrinczi valóságos Házi Szegényekre különösen pedig az itt fel-állítattott nagyobb Oskolában tanuló s magokat kegyessen, példásan és szorgalmatosan viselő szegény gyermekeknek elől mozdításokra és segítségekre. Ez lévén a paksi és ahoz íratott jószágom iránt való változhatatlan végső rendelésem.

Harmadszor.

Másolhatatlanul rendelem és hagyom, hogy a többi, akárminémű néven nevezendő mostani, és még léendő javaimból és hagyományomból Szenitzei Bárány Pál Unokám és Universalis Kezesem köteles legyen és tartozik kész pénz ki fizetni. Es ugyan

A., A Veszprémi Augustana Vallást követő Evangelica Ekklesiának nevelkedésére hagyok és testálok ötszáz forintokat

B. Ezen tekintetes Nemes Tolna Vármegyében Sz. Lörintzi Helyiségben mostanság felállított Magyar és Deák Oskolának léendő tanítójának vagy Professoroknak, Interesséből járandó fizetéseknek Segítségére, és javítására öt száz forintokat

C., Szenitzei Bárány György Unokámnak s testvérjének öt ezer forintot

D. Szenitzei Bárány József Unokámnak s Testvérjének három ezer ötszáz

E., Néhai Szenitzei Bárány Pál varsádi Prédikátor Urnak férjnek adott de már az is Istenben boldogult kedves Rosinka leányomtól született, s árván maradott Katóka nevezetű és Nemes Nemzetes Noszlópi-Noszlópi Gábor Urnak Férjnek adott, de már az is meg halálozott Unokámtól maradott Ferencz nevezetű fiaskájának, oly szoros meghatározással, hogyha annak ideje korán, és minden Háasságból származandó Gyermekek nélkül halála lenne, azon esetben, a nékik hagyatandó Jussomra a három Testvér Atyafiakra Pál, György és Josefne egyenlő osztálra vissza szálljon, hagyok három ezer forintokat

Szükség itt, azt is szorossan meg jegyezni, hogy a fellebb meg nevezett György és Josef Unokáimnak rendelt Summára járandó Interessén kívül, mind az ő leg nagyobb szükségekig, és mind addig, miglen valamely nagyobb és fellebb való állapotra nem lépnek a Tőke pénzből általlán fogva semmi kezekbe ne adassék.

F., Minthogy; mostan is nálam Szolgálatban lévő Tollas Mihály kotsisomnak tizenöt Esztendőig hiven és szorgalmatossan folytatott szolgálatját nyilván tapasztaltam, és abban mind holtom napiglan nálam hiven meg marad, hagyok negyven forintokat

G., Ugy szintén nálam halálomkor szolgálatban lévő két szolgálóknak husz Negyedszer.

Az én Egyházi Hivatalyomnak folytatásához szükségképpen megkívántató és meg szerzett keves könyveimet /:a Jurádicum, egy Biblia, egy Új Testamentom. egy Magyar, és egy Német Énekes Könyvek nélkül, mellyek Bárány Pál Unokámé legyenek:/ hagyom és testálok, negyvenkét esztendőig, lelki gondviselésim és vigyázatom alatt lévő, Szent Lörintzi Augustana Vallást tartó Evangelika Ekklesiának, oly rendelés mellett, hogy azok mindenkor a Parochiális Háznál jó vigyázat alatt tartassanak, és az utánnam a hivatalyban következő Tiszteletes lelki tanítók és Prédikátor Urak használhassák. Azon könyvekről való Lajstrom pedig az Ekklesia ládjában Szorgalmatos vigyázat alatt légyen és maradjon. Ha pedig valamikor az ezen gyülekezetben lévő Lelki Tanítónak vagy Prédikátor Urnak valamely változása lenne, vagy halál történik, tehát az ily esetben azon lajstrom szerint, egy más Ekklesiából ide szállítandó Tiszteletes Prédikátor Urnak s Helység nótáriusának, két vagy három előljárónak, és az akkor itt hivatalyban lévő Professor Urnak, s Oskola Tanítónak jelenlétekben, meg számláltassék. És ha valamely héjányosság a könyvekben találtatnék, annak meg térítésére az el menő Prédikátor Ur köteleztetik.

Mind azon fellebb meg írott czikkelyekben el rendelt testamentomi fizetéseket és átal-adásokat, vagyonombul, Bárány Pál Unokám és Universalis kezesem köteleztetik fogytatkozás nélkül meg tenni és bétellyesíteni. Melly ezen én végső Intézetem, és meg másolhatatlan rendeletem, hogy könnyen meg eshető egyenlenség és visszzálkodás nélkül az osztozó felek között meg légyen, rendelem, minden alázatos kérésem mellett, ezen testamentom Végre hajtójának és Executorának mostanság Balhási Helységben lakozó Tekintetes Nemzetes Sz. Mártonyi Radó Sándor Urat, tekintetes Veszprémi Vármegyének Tábla Bíróját. A kinek is léendő fáradozásáért, több és nagyobb hálaadó köszönetet és Menyei áldásokat nyujtok, hogy sem mint (...) jutalmat ajánlok 50 ft az az ötven forintokat. Költ Szent Lörintzen Szent Jakab Havának 24dik napján, 1807dik Esztendőben

Nagy Istvány a Sz Lörintzi Evangy Gyülekezetnek első Prédikánsa, és a több Anyaszent Vallást tartó Ekklesiáknak Dunántul Superintendense s Tektes Tolna Vármegyének Tábla-Bírája

Nagy István halálának bejegyzése a sárszentlőrinci halotti anyakönyvben.

Apr. 18^{án} Mészáros Mihálynak Farkas Eszterben született és a Dunán túli halála után a Karolin névű 30 éves leánykájának elvált. ^{azaz a Karolin névű 30 éves leánykájának elvált.}

U. a. Kékai T. a Bere Mihálynak Öreges Kémek Eszterben született és a Dunán túli halála után a Karolin névű 30 éves leánykájának elvált.

Aprilis 19^{én} Fő Tisztelendő Nemes és Nemzetes Nagy István, ezen Gyülekezetnek 47 Esztendőig volt buzgó Lelki Tanítója, a Dunán túl lévő Ev. Ekkleziáknak nyugodalomra lépett nagy érdemű Superintendense, és Tek. Tolna Vármegyének Tábla Bírája, hosszas sínlődése után betses és hasznos Ele-tének 83 Esztendejében örök nyugalomba lépett, és Apr. 22^{ikén} egy magyar, egy németh halotti elmélkedéssel, és butszutató versekkel, tisztességesen el-takarítatott. ^{azaz a magyar hal. elmélkedést tartotta Balassa János helybéli, a németet Geréb Péter majosi, a butszutató verseket készítette T. Tatay Imre Hidegkuti Lelki Tanító Urak.}

Aprilis 20^{án} Farkas György elhunyt 70 éves korában, azaz a Dunán túli halála után a Karolin névű 30 éves leánykájának elvált. ^{azaz a Karolin névű 30 éves leánykájának elvált.}

Aprilis 27^{én} Mészáros Mihálynak Farkas Eszterben született és a Dunán túli halála után a Karolin névű 30 éves leánykájának elvált. ^{azaz a Karolin névű 30 éves leánykájának elvált.}

Aprilis 28^{án} Kékai T. a Bere Mihálynak Öreges Kémek Eszterben született és a Dunán túli halála után a Karolin névű 30 éves leánykájának elvált. ^{azaz a Karolin névű 30 éves leánykájának elvált.}

Apr. 28^{án} Kékai T. a Bere Mihálynak Öreges Kémek Eszterben született és a Dunán túli halála után a Karolin névű 30 éves leánykájának elvált. ^{azaz a Karolin névű 30 éves leánykájának elvált.}

Apr. 29^{én} Kovács Jánosnak Eszterben született és a Dunán túli halála után a Karolin névű 30 éves leánykájának elvált. ^{azaz a Karolin névű 30 éves leánykájának elvált.}

Apr. 29^{én} Kovács Jánosnak Eszterben született és a Dunán túli halála után a Karolin névű 30 éves leánykájának elvált. ^{azaz a Karolin névű 30 éves leánykájának elvált.}

(1812) Aprilis 19én Fő Tisztelendő Nemes és Nemzetes Nagy István, ezen Gyülekezetnek 47 Esztendőig volt buzgó Lelki Tanítója, a Dunán túl lévő Ev. Ekkleziáknak nyugodalomra lépett nagy érdemű Superintendense, és Tek. Tolna Vármegyének Tábla Bírája, hosszas sínlődése után betses és hasznos Ele-tének 83 Esztendejében örök nyugalomba lépett, és Apr. 22dikén egy magyar, egy németh halotti elmélkedéssel, és butszutató versekkel, tisztességesen el-takarítatott. A magyar hal. elmélkedést tartotta Balassa János helybéli, a németet Geréb Péter majosi, a butszutató verseket készítette T. Tatay Imre Hidegkuti Lelki Tanító Urak.

Forrás

A BEMUTATOTT DOKUMENTUMOK FELLEMLHETŐSÉGÉNEK HELYE:

Hrabowszky György: *A Dunántúli Evangy. Aug. Conf. Superintendentia' predikátorai* (Evangélikus Országos Levéltár) http://medk.lutheran.hu/nev-tar_1803_a_dunant_ev_aug_conf_superintendentia.pdf

Nagy István ordinációs bejegyzése (Evangélikus Országos Levéltár, G III, 55 [43])

Konfirmációs káté (Sárszentlőrinci Evangélikus Egyházközség Levéltára)

Johann Jakob Rambach áhítatoskönyve (Sárszentlőrinci Evangélikus Egyházközség Levéltára)

Énekeskönyv (Sárszentlőrinci Evangélikus Egyházközség Levéltára)

Nagy István által kiadott Újtestamentum (Országos Széchényi Könyvtár, Bibl. 809ri)

Sárszentlőrinci Evangélikus Egyházközség pénztárkönyve (Sárszentlőrinci Evangélikus Egyházközség Levéltára)

Beliczay Jónás köszöntő verse (Országos Széchényi Könyvtár, 801.665)

Nagy István által felszentelt lelkészek névsora (Evangélikus Országos Levéltár, Dt. I.)

Leveleskönyv (Evangélikus Országos Levéltár, AGE, III.e 32)

Sikos István köszöntő verse (Sárszentlőrinci Evangélikus Egyházközség Levéltára)

Kis János köszöntő verse (Sárszentlőrinci Evangélikus Egyházközség Levéltára)

Nagy István anyakönyvi bejegyzése felesége haláláról (Sárszentlőrinci Evangélikus Egyházközség Levéltára)

Turcsányi György búcsúztató verse (Országos Széchényi Könyvtár, 817.886)

Nagy István végrendelete (Sárszentlőrinci Evangélikus Egyházközség Levéltára)

Sárszentlőrinci Evangélikus Egyházközség halotti anyakönyve (Sárszentlőrinci Evangélikus Egyházközség Levéltára)

A könyv szerzői

Csepregi Zoltán – egyháztörténész, egyetemi tanár

Nagy Zoltán – a Sárszentlőrinci Evangélikus Egyházközség felügyelője

Payr Sándor – egyháztörténész (1861–1938)

Tartalomjegyzék

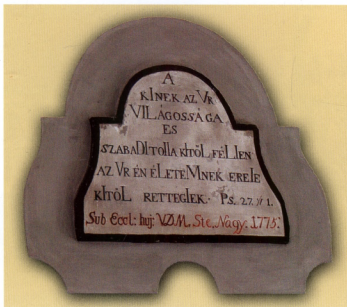
Nagy Zoltán: Előszó.....	5
Payr Sándor: Nagy István, dunántúli evangélikus püspök születésének kétszázadik évfordulójára.....	7
Csepregi Zoltán: Korszakok határán.....	13
Melléklet.....	19

Az 1775-ben épült templom

A templomszentelésre készült gyertyatartó -
Nagy István apósa és anyósa, Fejér Ferencz és Kern Judith ajándéka

A szószék fölött elhelyezett kronosztikon

Az 1806-ban alapított algimnázium egykor

Az 1870-ben Bonyhádra áthelyezett gimnázium ma

Nagy István és Szeniczai Bárány György
falualapító lelkész síremléke a temetőben

